

Az Európai Unió
Tanácsa

Brüsszel, 2023. november 9.
(OR. en)

15094/23
ADD 1

ELARG 71
COWEB 135
COEST 586

FEDŐLAP

Küldi:	az Európai Bizottság főtitkára részéről Martine DEPREZ igazgató
Az átvétel dátuma:	2023. november 9.
Címzett:	Thérèse BLANCHET, az Európai Unió Tanácsának főtitkára
Biz. dok. sz.:	COM(2023) 690 final
Tárgy:	MELLÉKLETEK a következőhöz: A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK 2023. évi közlemény az EU bővítési politikájáról

Mellékelten továbbítjuk a delegációknak a következő dokumentumot: COM(2023) 690 final - annexes.

Melléklet: COM(2023) 690 final - annexes

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2023.11.8.
COM(2023) 690 final

ANNEXES 1 to 5

MELLÉKLETEK

a következőhöz:

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK

2023. évi közlemény az EU bővítési politikájáról

{SWD(2023) 690 final} - {SWD(2023) 691 final} - {SWD(2023) 692 final} -
{SWD(2023) 693 final} - {SWD(2023) 694 final} - {SWD(2023) 695 final} -
{SWD(2023) 696 final} - {SWD(2023) 697 final} - {SWD(2023) 698 final} -
{SWD(2023) 699 final}

1. melléklet A csatlakozási folyamat alapkérdései

A **jogállamiság, az alapvető jogok, a demokratikus intézmények működése és a közigazgatási reform**, valamint a **gazdasági kritériumok** képezik az **európai uniós csatlakozási folyamat „alapkérdéseit”**. Az intézmények és a kormányzás színvonala biztosít alapot a versenyképesség, a jólét és a társadalmi jóllét javításához, továbbá elengedhetetlen az uniós vívmányoknak való általános megfeleléshez is. Az alapkérdéseket érintő hiteles és visszafordíthatatlan reformok ezért elengedhetetlenek ahhoz, hogy a bővítési országok biztos előrelépést tegyenek uniós csatlakozási pályájukon.

Számos bővítési országban előrelépés volt megfigyelhető az **igazságügyi reform**, az **alapvető jogok** és a **közigazgatás működése** terén, beleértve az államháztartási gazdálkodást is. A vonatkozó reformprogramokkal kapcsolatos munka intenzitása töretlenül fokozódott, különösen Moldovában és Ukrajnában. A **gazdasági csatlakozási kritériumok** teljesítése felé tett előrelépés összességében továbbra is túl lassú volt ahhoz, hogy jelentősen csökkentse az EU-hoz képest fennálló gazdasági szakadékokat.

A bővítési országokban jól példákat találunk arra, hogy az uniós csatlakozás lehetőségére összpontosítva sikerül tartani az intézmények és a társadalmak átalakítására irányuló reformok ütemtervét. Számos akadály azonban továbbra is fennáll. Bár az egyes országokban nem azonos a helyzet, általában véve negatív és aggasztó tendencia figyelhető meg a változásokkal szembeni, politikai és intézményi szinten elterjedt ellenállás terén – különösen a **korruptió elleni küzdelem** fokozása tekintetében. Továbbra is prioritásnak számít a korruptió megelőzése és az integritás kultúrája iránti állandó elkötelezettség fenntartása, többek között a korruptióellenes intézkedéseknek a leginkább érintett ágazatokban való általános érvényesítése révén. A bűnüldöző és igazságügyi szerveknek nagyobb felhatalmazásra és függetlenségre van szükségük a korruptió elleni érdemi és pártatlan küzdelem biztosításához. Aggasztó, hogy továbbra is fennállnak az állam foglyul ejtésének egyes elemei, a demokratikus stabilitást fenyegető veszélyek, a magas szinten elkövetett korruptió és az oligarchák által gyakorolt jogtalan befolyásolás, valamint a szervezett bűnözői hálózatok arra irányuló kísérletei, hogy beavatkozzanak az országok gazdaságába, politikai rendszerébe, közigazgatásába és médiakörnyezetébe. Mindezeket a kihívásokat sürgősen rendszerszintű és átfogó megközelítést követve kell kezelni.

E tendenciák kezelését a korruptióval, a szervezett bűnözéssel és a pénzmosással kapcsolatos proaktív nyomozások, büntetőeljárások és jogerős ítéletek terén elért hiteles eredmények fogják a legjobban kimutatni. Alapvető fontosságú, hogy a bővítési országok bizonyítsák nyomozó hatóságaik, ügyészségeik és büntetőbírósaik hatékonyságát. A hitelesség érdekében a jogállamisági lánc valamennyi szereplőjének határozott eredményeket kell elérnie célzott pénzügyi nyomozások révén, amelyek a bűncselekményből származó jövedelem szisztematikus elkobzását eredményezik.

Ami az **alapvető jogokat** illeti, néhány bővítési országban történt némi előrelépés annak jobb megértése felé, hogy mennyire fontos e jogok és szabadságok garantálása. Ugyanakkor az elmúlt évek egyes negatív tendenciái folytatódtak: a nemi alapú erőszak továbbra is elterjedt, a média szabadságát pedig továbbra is korlátozzák a politikai és gazdasági érdekek, ami gyengíti a közigazgatási szervek feletti ellenőrzést, teret nyit a külföldi beavatkozás előtt és aláássa az EU-ról szóló tájékoztatást. Egyes országokban folyamatban van néhány pozitív kezdeményezés a gyermekek és a fogyatékkal élő személyek jogaival kapcsolatban. A gyakorlatban azonban negatívan befolyásolja az alapvető jogok védelmét a jogszabályok és politikák elégtelen végrehajtása, valamint a jogorvoslati mechanizmusok hatékonyságának

általános hiánya. Továbbra is kihívást jelent a gyűlölet és a megkülönböztetés minden formájával – többek között a kisebbségekre irányulókkal – szembeni hatékony védelem biztosítása.

A demokratikus intézmények működése

A stabil és szilárd demokratikus folyamatok az uniós csatlakozási folyamat központi pillérét képezik. A Bizottság megkezdte a bővítési országokkal a demokrácia általános keretével kapcsolatos megerősített és egyszerűsített együttműködést, amely felöleli többek között a választási folyamatot, a parlament működését (beleértve a kormányzati teljesítmény és a politikai döntéshozatal feletti felügyeleti szerepét, valamint a gyorsított eljárások sok esetben még mindig túlzott mértékű alkalmazását), illetve a civil társadalom szerepét. A legtöbb országot továbbra is jelentős politikai polarizáció, a pártok közötti együttműködés hiánya és a civil társadalom mozgásterének szűkülése sújtotta.

A jelentéstételi időszakban több bővítési országban is tartottak **választásokat**, többek között Albániában, Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, Moldovában, Montenegróban és Törökországban. A legtöbb országban még függőben vannak az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (EBESZ/ODIHR) által megfogalmazott, még nem teljesített ajánlások végrehajtásához szükséges reformok. A Korrupció Elleni Államok Csoportjának (GRECO) a politikai pártok finanszírozásával kapcsolatos normákat Észak-Macedónia és Bosznia-Hercegovina még nem teljesítette.

A **parlament munkát** továbbra is gyakran jellemzi a polarizáció. A pártok közötti hatékony párbeszéd hiánya tartós politikai patthelyzetet és a reformok stagnálását eredményezte. Ez volt megfigyelhető például Montenegróban, Albániában, Észak-Macedóniában és Grúziában. Egyes esetekben a plenáris vitákat feszültségek, támadó nyelvezet és esetenként erőszakos incidensek jellemezték, például Grúziában és Koszovóban. Ukrajnában a rendkívüli körülmények ellenére a parlament rezilienciáról és erős politikai akaratról tett tanúbizonyságot, különösen az Ukrajna uniós integrációja szempontjából létfontosságú területeken. A jogalkotási feladatokat szisztematikusan ellátták, biztosítva a folyamatos demokratikus döntéshozatali folyamatot.

Igazságszolgáltatás és alapvető jogok

A jogállamiság megszilárdulásához stabil és jól működő intézményekre van szükség. Ehhez független, pártatlan, elszámoltatható és magas színvonalú **igazságszolgáltatási rendszer** szükséges, amely hatékonyan, megfelelő forrásokkal és indokolatlan külső beavatkozástól mentesen működik, és amelynek határozatait hatékonyan és időben végrehajtják. Egyes esetekben előrelépés történt az igazságügyi reformok terén, például **Albániában, Moldovában, Szerbiában és Ukrajnában**. A legtöbb bővítési országban azonban az igazságszolgáltatási szervek továbbra is számos kihívással és sebezhetőséggel küzdenek. Több országban továbbra is visszatérő veszélyes gyakorlat, hogy a politikusok megkísérlik nyilvánosan befolyásolni vagy támadni a bírakat, különösen akkor, amikor érzékeny ügyeket tárgyalnak. Továbbra is érvényben vannak olyan intézményi rendelkezések, amelyek negatívan befolyásolják a bírák és ügyészek függetlenségét, és végső soron kihatnak az állami hatalmi ágak egyensúlyára és szétválasztására. Ennek eredményeként az igazságszolgáltatás hitelessége összességében meglehetősen alacsony maradt, és a nyilvánosság általános észrevétele az, hogy az elkövetők büntetlenek maradnak. Az igazságügyi reformok több országban a végrehajtási kapacitás korlátozottságát tárták fel, még azokban az esetekben is, amikor a politikai akarat megvan. A csatlakozási folyamat további előrehaladáshoz elengedhetetlen a nyomozó és igazságügyi hatóságok működésének

hatékonyabbá válása, hogy hiteles eredményeket lehessen felmutatni. **Grúziában** az igazságszolgáltatás működésére vonatkozó jogi keret további reformjára van szükség, és el kell kerülni a visszalépéseket. **Törökországban** folytatódott a komoly visszaesés, és továbbra is fennállnak a strukturális hiányosságok, különösen az igazságszolgáltatás függetlenségével, valamint az elnöki rendszerben a fékek és ellensúlyok hiányával kapcsolatban.

A **korruptió elleni küzdelmet** továbbra is prioritásként kell kezelnie a bővítési országok kormányainak. A **korruptió** – beleértve a magas szinten elkövetett korruptiót is – továbbra is széles körben elterjedt, és a köz- és magánérdekek összefonódása továbbra is aggodalomra ad okot. Egyes esetekben a korrupt gyakorlatok és az **oligarchák** által gyakorolt befolyás az állam foglyul ejtésének kockázatával járhat. A korruptió megelőzése és az ellene folytatott hatékony küzdelem terén lassú az előrelépés, így tartós rendszerszintű megközelítésre és célzott fellépésre lenne szükség a korruptciónak leginkább kitett ágazatokban. A legfontosabb ágazatokban korruptióellenes intézkedéseket kell kezdeményezni vagy ezen intézkedéseket jobban kell érvényesíteni, célzott kockázatértékeléseket kell végezni a szakpolitikai döntéshozatalhoz, és hatékony reformterveket kell bevezetni. Továbbra is erősebb politikai akaratra és egyértelmű reformtörekvésekre van szükség ahhoz, hogy javuljon az átláthatóság és az integritás kultúrája, valamint meggyőző eredményeket lehessen elérni a nyomozások, a büntetőeljárások és a jogerős ítéletek terén – többek között magas szintű elkövetők esetében is. Léteznek korruptióellenes stratégiák és cselekvési tervek, amelyeket szisztematikus és strukturált módon kell frissíteni és végrehajtani, többek között megfelelő költségvetési források és célzott nyomon követés révén, hatékony végrehajtásuk érdekében. A közbeszerzés, a politikai pártok finanszírozása, az államháztartási gazdálkodás, az energia, a közlekedés, az egészségügy, a vízügy, az infrastruktúra, a természeti erőforrások és az oktatás azok a területek, amelyek továbbra is különösen ki vannak téve a korruptió veszélyének, és határozottabb és ambiciózusabb intézkedéseket igényelnek. Ami korruptió visszaszorítását illeti, az eredmények általánosan alacsony szintje aggályokat vet fel a nyomozások hatékonyságával és a büntetőeljárások indításával kapcsolatban.

A bővítési országok mindegyikében az **alapvető jogokat** általában jogszabályok rögzítik és védik, de továbbra is kihívást jelent hatékony végrehajtásuk biztosítása. A jogalkotási és szakpolitikai keretek az országok európai emberi jogi eszközökhöz való csatlakozásának és az uniós vívmányokkal való harmonizációnak köszönhetően fokozatosan elkészülnek. Ez különösen igaz az adatvédelmi reformokra. A végrehajtás azonban továbbra is lassú, és még mindig rendszerszintű hiányosságok tapasztalhatók az emberi jogok védelmének megerősítése érdekében elfogadott politikák finanszírozásában, ami miatt számos ágazat továbbra is a donoroktól függ. Albánia, Észak-Macedónia és Szerbia tapasztalatai alapján elmondható, hogy ha a többi tagjelölt ország is csatlakozik megfigyelőként az Európai Unió Alapjogi Ügynökségéhez, akkor az várhatóan elősegíti egy átfogó nyomonkövetési és adatgyűjtési rendszer kialakítását, amely biztosítja az emberi jogi jogszabályok, szakpolitikák és stratégiák hatékonyabb végrehajtását.

A régió nagy részében az ombudsmani intézmények és más független és szabályozó szervek, például az egyenlőséggel foglalkozó szervek kulcsszerepet játszanak az államok azon tevékenységének nyomon követésében, amelyet nemzetközi kötelezettségeiknek megfelelően az **emberi jogok** tiszteletben tartása, védelme és érvényesítése érdekében folytatnak. Tényleges függetlenségük, erőforrásaik és kapacitásaik azonban továbbra sem elégségesek, ahogy az ajánásaik nyomon követése sem. A régió kormányainak következetesen foglalkozniuk kell a nemzetközi és regionális emberi jogi ellenőrző szervek valamennyi ajánlásával, beleértve a börtönkörülményekre, valamint a kínzás és a rossz bánásmód megelőzésére vonatkozókat is. Ez különösen igaz az olyan országokra, mint például Észak-Macedónia, Moldova és Szerbia, ahol nem foglalkoztak rendszerszinten az Európa Tanács

kínzás megelőzésével foglalkozó bizottságának ajánlásaival. A civil társadalom továbbra is kiegészíti vagy akár felváltja a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyeknek nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatos kormányzati intézkedéseket, például azáltal, hogy Albániában és Szerbiában menedékhelyeket működtet a szexuális és nemi alapú erőszak vagy emberkereskedelem áldozatai számára. A Nyugat-Balkánon még mindig nagyrészt érvényesek a korábbi évek jelentéseiben megfogalmazott aggályok és ajánlások, és azokkal sürgősen foglalkozni kell. Törökországban tovább romlott és továbbra is komoly aggodalomra ad okot az emberi jogi helyzet, többek között az Emberi Jogok Európai Bírósága egyes ítéleteinek végre nem hajtása miatt, különös tekintettel a Kavala-ügyre.

A **véleménynyilvánítás szabadsága**, a tömegtájékoztatás szabadsága és a médiapluralizmus a demokratikus társadalom kulcsfontosságú pillérei, amelyeket fenn kell tartani. A korábbi ajánlások végrehajtása terén a nyugat-balkáni régióban csak korlátozott vagy semmilyen előrelépés nem történt, illetve visszaesés történt. A médiakörnyezetet számos országban mély politikai polarizáció jellemzi. A pluralizmust, a függetlenséget és a minőségi professzionális újságírás fejlődését számos országban aláássa a médiakoncentráció és a média feletti politikai befolyás. Az újságírók munkakörülményei továbbra is rosszak, ami öncenzúrához vezethet. Még mindig komoly aggodalomra adnak okot az újságírókkal szembeni fenyegetések, megfélemlítések és erőszakos cselekmények, valamint a köztisztviselők által tett becsmérlő megjegyzések szerte a térségben. Egyes országokban erőfeszítéseket tesznek e jelenség kezelésére, de minden országnak biztosítania kell, hogy valamennyi ügyben szisztematikusan büntetőeljárást indítsanak. Az újságírók elégtelen védelme és az ügyek nem hatékony nyomon követése elrettentő hatással lehet a tömegtájékoztatás szabadságának gyakorlására.

Általában véve a közszolgálati műsorszolgáltatók függetlenségét aláássa az elégtelen finanszírozás és a politikai befolyás. Garantálni kell a médiaszabályozók függetlenségét, többek között biztosítani kell az érdemen alapuló kinevezéseket az irányítási struktúrákban. Ahol nem ez a helyzet, mint például Szerbiában, ott a szabályozóknak pártatlanul kell eljárniuk, és megbízatásukat teljes mértékben gyakorolniuk kell. A független önszabályozó testületek hatékony működését továbbra is támogatni kell. A régió valamennyi országának növelnie kell a médiafinanszírozás átláthatóságát. Az orosz dezinformáció elleni küzdelemre irányuló erőfeszítések a moldovai műsorszórási engedélyek felfüggesztéséhez és ukrainai webes források letiltásához vezettek. Törökországban folytatódott a véleménynyilvánítás szabadságának súlyos visszaesése. Az újságírók, az emberijog-védők, az ügyvédek, az írók, az ellenzéki politikusok, a diákok és a közösségi média felhasználói továbbra is rendszeresen büntetőjogi vádakkal és ítéletekkel szembesülnek.

A legtöbb országban a hatóságok dolgoznak azon, hogy jogi és intézményi keretet hozzanak létre a **nemek közötti egyenlőség és a nemi alapú erőszak** elleni küzdelem terén tett kötelezettségvállalások végrehajtásához, különösen az Isztambuli Egyezmény rendelkezéseinek átültetéséhez. Az egyezményt valamennyi bővítési partner megerősítette Koszovó (jogállással kapcsolatos problémák miatt) és Törökország (amelynek kilépését megerősítette az Államtanács) kivételével. Több erőfeszítésre van azonban szükség a nemek közötti egyenlőség tényleges megvalósítása és a szakpolitikák fenntarthatóságának biztosítása érdekében. A nemi alapú erőszak a régió nagy részében továbbra is jelen van. Minden országnak meg kell erősítenie az erőszak valamennyi formájának áldozatai számára nyújtott segítséget. Aggodalomra ad okot különösen Törökországban, Montenegróban, Szerbiában és Észak-Macedóniában, hogy a nyilvános diskurzus során egyre gyakrabban alkalmaznak a női politikusokat, újságírókat és emberijog-védőket célzó becsmérlő kifejezéseket vagy gyűlöletbeszédet. Előfordul a lesbizikus, meleg, biszexuális, transznemű, interszexuális és queer (LMBTIQ) személyek elleni gyűlöletbeszéd és erőszak is, akiknek alapvető jogai számos országban gyakran kihívásokkal szembesülnek.

A **megkülönböztetésmentességre**, a gyűlölet-bűncselekmények és a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemre vonatkozó jogszabályok és szakpolitikák általában rendelkezésre állnak, de foglalkozni kell a – többek között a tiltott hátrányos megkülönböztetés okával kapcsolatos – jogszabályi hiányosságokkal. Biztosítani kell, hogy az egyenlőséggel foglalkozó szervek és az egyenlő bánásmód előmozdításával, valamint a megkülönböztetésmentességre vonatkozó politikák végrehajtásával és nyomon követésével megbízott egyéb intézmények megfelelő eszközökkel rendelkezzenek megbízatásuk teljesítéséhez, beleértve az áldozatoknak nyújtott segítséget, a felmérések elvégzését, valamint a jelentések és ajánlások közzétételét.

Bár a **gyermekek jogainak** megerősítésére szolgáló mechanizmusok általában rendelkezésre állnak, az intézményközi koordinációt jelentősen javítani kell az egész régióban – különösen Koszovóban és Észak-Macedóniában –, hogy a gyermek mindenképp felett álló érdekével összhangban biztosítani lehessen a gyermekvédelmi rendszerek hatékonyságát. Az Ukrajnában tartózkodó gyermekek és a lakóhelyüket elhagyni kényszerült ukrán gyermekek oktatáshoz való tényleges hozzáféréseinek biztosítása továbbra is kihívást jelent. Tovább kell fejleszteni a gyermekbarát igazságszolgáltatási rendszereket, és az őrizet alternatíváit szisztematikusabban kell elérhetővé tenni és alkalmazni, az őrizetet pedig csak legvégső esetben és a lehető legrövidebb ideig kell alkalmazni. A gyermekekkel szembeni erőszak és a korai házasságok továbbra is komoly aggodalomra adnak okot. Az életkor és nem szerint lebontott megbízható és összehasonlítható adatok a legtöbb esetben hiányoznak, pedig elengedhetetlenek a gyermekekkel szembeni erőszak kezeléséhez. Számos országban, különösen Grúziában, Moldovában, Ukrajnában és Bosznia-Hercegovinában aggodalomra ad okot a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek, valamint a fogyatékkal élő gyermekek és személyek folytatódó intézményi elhelyezése. Csak Észak-Macedóniában sikerült elérni a nagy méretű intézményekben elhelyezett gyermekek intézményi férőhelyeinek teljes kiváltását. Bár erőfeszítések történnek a **fogyatékkal élő személyek jogainak** érvényesítésére szolgáló mechanizmusok megerősítésére, sokkal nagyobb mértékű beruházásokra lesz szükség a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezménynek való teljes körű megfelelés biztosítása érdekében, különösen a közösségi gondozásra, az önálló életvitelre, az akadálymentességre és a befogadásra való átállás tekintetében.

A **kisebbségekhez** tartozó személyek jogainak védelme továbbra is változó mértékben biztosított a régióban. Albániában, Grúziában, Moldovában és Ukrajnában még kidolgozásra várnak a jogi keretek és a végrehajtási mechanizmusok, míg Szerbiának és Észak-Macedóniának a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény tanácsadó bizottságának ajánlásaival kell foglalkoznia. Továbbra is a **romák** a leginkább rászoruló közösség, és a romák gyakran válnak hátrányos megkülönböztetés, gyűlölet motiválta cselekmények, valamint társadalmi és gazdasági kirekesztés áldozatává.

Jogérvényesülés, szabadság és biztonság

A Nyugat-Balkán és Törökország továbbra is gócpontnak számít a bűnözői tevékenységek és az EU-ban tevékenykedő szervezett bűnözői csoportok számára, és ezek a térségek fontos tranzitállomásként szolgálnak a migráncsempészás, az emberkereskedelem áldozatai és az EU-ba a balkáni útvonal különböző változatain keresztül belépő tiltott áruk számára. A régióbeli bűnözők és bűnszövetkezetek jelentős hatást gyakorolnak a világ más részeinek súlyos és szervezett bűnözésére is, többek között Latin- és Dél-Amerikában, ahol fontos szerepet játszanak a globális kokainkereskedelemben, az EU-ba irányuló heroinszállításban, továbbá elősegítik az emberkereskedelem áldozatainak, az irreguláris migránsoknak és a tiltott áruknak az uniós országokba való belépését. A heroin és a szintetikus kábítószer

tiltott kereskedelme céljából kialakított bűnözői infrastruktúrát kokainkereskedelemre használják mindkét irányban a balkáni útvonalakon, valamint a fekete-tengeri kikötőkben.

Moldovai és grúziai szervezett bűnözői csoportok tevékenyen részt vesznek a migráncsempészségben, a vagyon elleni szervezett bűnözésben, az emberkereskedelemben, a csak a kibertérben elkövethető bűncselekményekben, a nem készpénzes fizetőeszközökkel összefüggő csalásban, a jövedéki adóval kapcsolatos csalásban, a tűzfegyverek tiltott kereskedelmében és más kapcsolódó bűncselekményekben, például a közokirat-hamisításban. E csoportok közül sok polikriminális, ami azt jelenti, hogy egynél több tiltott áruval kereskednek. Ukrajna az EU-ba irányuló illegálisáru-csempészet csomópontja, és egyben az emberkereskedelem forrás-, tranzit- és célországa is. A háborúval kapcsolatos kihívások – többek között a személyi eszközök jelentős elvesztése és a szervezett bűnözés elleni küzdelem finanszírozásának csökkenése miatti szűkös intézményi kapacitások – ellenére az érintett ukrán intézmények figyelemreméltó rezilienciáról és műveleti képességről tettek tanúbizonyságot.

2022 februárja óta Oroszország Ukrajna elleni agressziós háborúja jelentős hatást gyakorolt a régió bűnözési helyzetére, többek között a befolyásos regionális bűnözői csoportok közötti együttműködésre, amely nagyrészt véget ért. Mindazonáltal új körülmények alakultak ki, és a régió bünszervezetei kihasználják ezeket.

Az EU és a bővítési országok közötti bűnüldözési együttműködés (többek között operatív szinten is) továbbra is kedvezően alakult. Valamennyi nyugat-balkáni ország megerősítette az Európával kötött operatív megállapodásokat (Koszovó kivételével, amellyel munkamegállapodás van érvényben), és hozzáfér az Europol biztonságos információcsere-platformjához (SIENA). Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Montenegró, Észak-Macedónia és Szerbia összekötő tisztviselőket küldött az Europolhoz Hágába. Az Europol és Törökország közötti együttműködés az együttműködésről szóló stratégiai megállapodáson alapul, amely kizárja a személyes adatok megosztásának lehetőségét, de számos területen megkönnyíti az együttműködést. Törökországot összekötő tisztviselő képviseli az Europolnál, és Törökország a SIENA-hoz is kapcsolódik. Ukrajna, Moldova és Grúzia szintén operatív együttműködési megállapodásokat kötött az Európával, kapcsolódik a SIENA-hoz, és összekötő irodákat nyitott az Europolnál. A bővítési országok részvétele az EMPACT-ban – a tagállamok vezetésével működő Bűnügyi Fenyegetettség Elleni Európai Multidiszciplináris Platformban – összességében tovább nőtt, de még mindig egyenlőtlen. Emellett egyre inkább megfigyelhető az a tendencia, hogy az operatív fellépéseket a bővítési országok irányítják vagy társirányítják, ami nagyon öröndetes fejlemény. Valamennyi nyugat-balkáni ország, valamint Moldova és Ukrajna is részt vett számos közös akciónapon, amelyek azonnali eredményekkel jártak bűnözők és korrupt tisztviselők letartóztatása, lefoglalások és új nyomozások indítása tekintetében.

A kábítószer-kereskedelem továbbra is jövedelmező bűnözői piac a bővítési országokban. Míg a lefoglalt kannabiszmennyiség hosszú távú tendenciája a Nyugat-Balkánon csökken, a (különösen a tengeri kikötőkben) lefoglalt kokainmennyiség növekszik, a lefoglalt heroin mennyisége pedig nagyrészt stabil maradt. Albánia kivételével valamennyi nyugat-balkáni ország rendelkezik vagy a közelmúltig rendelkezett nemzeti kábítószer-ellenes stratégiával, amelyet egyes esetekben cselekvési terv is kiegészít. A cselekvési tervek végrehajtására (annak minőségére) vonatkozó információk nem állnak rendelkezésre, mivel az esetek túlnyomó többségében nem kerül sor értékelésre. Törökország nemzeti stratégiája és cselekvési terve idén lejár. Moldova és Grúzia új kábítószer elleni stratégiákat és cselekvési terveket fogadott el, Ukrajna viszont nem rendelkezik a kábítószerekkel kapcsolatos célzott stratégiával vagy cselekvési tervvel. A régióban komoly erőfeszítésekre van szükség a

nemzeti kábítószer-megfigyelő központok és az új pszichoaktív anyagokra vonatkozó nemzeti korai előrejelző rendszerek (NEWS) létrehozása tekintetében. Csak Szerbia rendelkezik jól kialakított és működőképes nemzeti kábítószer-megfigyelő központtal, miközben a nemzeti kábítószer-megfigyelő központ kulcsfontosságú a kábítószer-információs rendszer koordinálásához és előfeltétele annak, hogy csatlakozni lehessen az EU Reitox hálózatához (a Kábítószer és a Kábítószer-függőség Európai Információs Hálózata). Szerbia kivételével a régióban nem hoztak létre más hivatalos és/vagy operatív NEWS-t az új pszichoaktív anyagokra vonatkozóan, amire sürgősen megoldást kell találni. A Kábítószer és a Kábítószerfüggőség Európai Megfigyelőközpontja hosszú távú támogatást nyújt, illetve munkamegállapodások vagy kétoldalú megállapodások alapján működik együtt a bővítési országokkal.

Folytatódik a **kézi- és könnyűfegyverek** Nyugat-Balkánon történő **ellenőrzésére** vonatkozó, 2024-ig szóló átfogó ütemterv végrehajtása. 2023 májusában politikai megállapodás született az ütemterv 2024 utáni folytatásáról a Kézi- és Könnyűfegyvereket Ellenőrző Délkelet- és Kelet-európai Központ (SEESAC) támogatásával. Tekintettel arra, hogy Oroszország teljes körű invázióját követően a kézi- és könnyűfegyverek száma magas és egyre nő, az EU Ukrajnával közösen már számos megelőző intézkedést vezetett be a fegyverkereskedelem kockázatának ellensúlyozására, és Ukrajnának folytatnia kell az együttműködést a nemzetközi bűnüldöző közösséggel e kockázatok kezelése érdekében. Ez magában foglalja az Europol és az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) által nyújtott támogatást, Ukrajna részvételét az EMPACT-ban a tűzfegyverekkel kapcsolatban, valamint az Európai Unió ukrajnai tanácsadó missziójának munkáját.

A bővítési országokban folytatódott az előrelépés az **emberkereskedelem** elleni küzdelem terén, jóllehet egyenetlenül. Folyamatos erőfeszítésekre van szükség a vonatkozó uniós vívmányok összehangolása és hatékony végrehajtása érdekében, beleértve a megelőző intézkedéseket, az áldozatok korai azonosítását, védelmét és az áldozatoknak nyújtott segítséget, az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyek hatékony kivizsgálását, az elkövetők büntetőeljárás alá vonását és elítélését.

Bár egyenlőtlenül haladnak előre, a bővítési országok által a **szervezett bűnözéssel** és – különösen a magas szinten elkövetett – **korruptciós ügyekkel kapcsolatos proaktív nyomozások, büntetőeljárások és jogerős ítéletek** terén elért eredmények továbbra is elégtelenek, és folyamatos erőfeszítéseket igényelnek. A pénzmosást egyre inkább önálló bűncselekményként kellene kivizsgálni és büntetőeljárás alá vonni. Fokozni kell a pénzügyi nyomozások alkalmazását, és szisztematikusabban kell alkalmazni a szervezett bűnözői csoportok felszámolása, valamint a bűncselekményekből származó jövedelmek lefoglalása és elkobzása érdekében. A közelmúltbeli ügyek ismét rávilágítottak a szervezett bűnözői csoportok beszivárgásának kockázataira a büntető igazságszolgáltatási lánc valamennyi szintjén. Egyes országokban konkrét eredményekre kell váltani az operatív kapacitások megerősítésére és az igazságszolgáltatási szerveken belüli korrupció felszámolására irányuló erőfeszítéseket. A hiteles eredmények felmutatása és megszilárdítása elengedhetetlen ahhoz, hogy elrettentsenek a bűncselekmények elkövetésétől, és helyreálljon a polgároknak a bűnüldöző hatóságokba és az igazságszolgáltatásba vetett bizalma. Ukrajnában, Moldovában és Grúziában folytatni kell a „törvényen belüli tolvajok” jelensége elleni küzdelmet.

Albániának tovább kell fokoznia az emberkereskedelem, a pénzmosás és a magas szinten elkövetett korrupció elleni küzdelemre, valamint a kiberbűnözés elleni küzdelemre irányuló erőfeszítéseit (többek között a gyermekek online szexuális bántalmazásának bűncselekménnyé nyilvánítása révén). Bár a vagyoni eszközök elkobzásának mértéke jelentősen nőtt, még mindig nagyon korlátozott a lefoglalások összegéhez képest (amely

azonban csökkent). Az országban még mindig nincs vagyonvisszaszerzési hivatal. A lefoglalt kábítószer mennyisége is jelentősen csökkent. A korrupció és a szervezett bűnözés elleni szakosított struktúrák (SPAK) további eredményeket értek el, és ezt a tendenciát a nyomozások és a magas szintű ítéletek terén is folytatniuk kell. Komoly aggodalomra ad okot, hogy Bosznia-Hercegovinában továbbra sem történt előrelépés a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén. Koszovó korlátozott haladást ért el a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén felmutatott általános eredményekkel kapcsolatban, és fokoznia kell a proaktív nyomozásokra, az ítéletekre és a bűncselekményekből származó vagyon (továbbra is nagyon alacsony szintű) elkobzására irányuló erőfeszítéseit. Észak-Macedóniában komoly aggályok merültek fel a Bírói Tanács és az igazságszolgáltatás munkájára gyakorolt indokolatlan külső befolyással kapcsolatban. A büntető törvénykönyv néhány, gyorsított parlamenti eljárás keretében elfogadott módosítása következtében számos magas szinten elkövetett korrupciós ügy eljárása érintett, leállt vagy akár megszűnt. A hatóságoknak fokozniuk kell a pénzmosás és a pénzügyi bűnözés elleni küzdelemre irányuló erőfeszítéseiket is. Montenegró biztató fejleményeket mutatott fel a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén: szervezett bűnözői csoportok magas rangú tagjait és bűnüldöző szervek magas rangú tisztviselőit tartóztatták le. Ez is rámutat a szervezett bűnözésnek a rendőrségbe és az igazságszolgáltatásba való beszivárgása elleni következetes és határozott küzdelem fontosságára. Aggodalomra ad okot azonban a dohánycsempészet, a pénzmosás, az emberkereskedelem és a kiberbűnözés területén hozott ítéletek hiánya, valamint a vagyoneklobzások igen alacsony szintje. Bár 2022-ben nőtt a pénzügyi bűncselekmények miatt hozott ítéletek száma, ezek kizárólag vádalkun alapultak. A Szerbia által a szervezett bűnözés terén elért eredmények vegyes képet mutatnak: nőtt a nyomozások és vádemelések száma (többek között az embercsempészettel kapcsolatban), az elsőfokú és a jogerős ítéletek száma viszont csökkent, és nagyon alacsony az elkobzások szintje. Jóllehet Törökország fokozta részvételét az uniós tagállamokkal és a szomszédos országokkal közös műveletekben, javulást kell még elérnie a pénzmosás és a pénzügyi bűnözés elleni küzdelem terén, beleértve a bűncselekményből származó vagyon elkobzásának alkalmazását is. Moldova számos pénzügyi nyomozást hajtott végre, lefoglalt egyes vagyontárgyakat (és kisebb mértékben elkobzásokra is sor került), és a jogerős ítéletek tekintetében sikerült felmutatnia az első eredményeket, amelyeket meg kell szilárdítani. Grúziában jelentősen nőtt a „törvényen belüli tolvajok” elleni jogerős ítéletek száma, és pénzmosási ügyekben is ítéleteket hoztak. Ukrajna megkezdte az első eredmények felmutatását, de további erőfeszítésekre van szükség a szervezett bűnözés súlyos formái, a pénzmosás és más pénzügyi bűncselekmények elleni küzdelem terén.

Bár a **terrorizmus elleni küzdelem és a radikalizálódás megelőzése** terén folytatott együttműködés valamennyi bővítési ország esetében fontos, ez a kérdés továbbra is kiemelt figyelmet kap az EU és a Nyugat-Balkán közötti együttműködésben. A terrorizmus és az erőszakos szélsőségeség minden formája – annak eredetétől függetlenül – továbbra is kihívást és biztonsági fenyegetést jelent. A jelentések szerint erőszakos szélsőségeket tartóztattak le és támadásokat hiúsítottak meg. A 2022 novemberében tartott EU–Nyugat-Balkán bel- és igazságügyi miniszteri fórumon ismételten hangsúlyozták, hogy intenzívebbé kell tenni az Oroszország Ukrajna elleni agressziós háborújából eredő, folyamatosan változó fenyegetések azonosítása és leküzdése érdekében hozott intézkedéseket. A terrorizmus elleni küzdelemről szóló, a Nyugat-Balkánra vonatkozó közös cselekvési terv maradt a régióval való együttműködés fő kerete, amely a politikai kötelezettségvállalást támogatással és rendszeres nyomon követéssel ötvözi. Történt előrelépés a régióban azzal, hogy Albánia és Észak-Macedónia végrehajtotta a legtöbb intézkedést. Emellett két ország 2022 decemberében miniszteri szinten aláírta a még függőben lévő célkitűzésekre összpontosító aktualizált végrehajtási rendelkezéseket. A többi nyugat-balkáni ország 2023 első negyedében benyújtotta a cselekvési terv végrehajtásáról szóló ötödik jelentést.

Montenegróban is jelentős előrelépés történt, és jelenleg folyik a kétoldalú megállapodás aktualizálásának megvitatása az Európai Bizottsággal. Általánosságban több erőfeszítésre van szükség a – többek között a börtönökben történő – radikalizálódás valamennyi formájának megelőzése, az erőszakos szélsőséges elkövetők börtönből való korai feltételes szabadon bocsátásának nyomon követése, valamint a terrorista és szélsőséges online tartalmak hatékony kezelése terén. Amint arról az Europol terrorizmusról és tendenciákról szóló 2023. évi jelentése beszámolt, továbbra is zajlik toborzás online felületeken és informális vallási épületekben, valamint büntetés-végrehajtási létesítményekben. Szerbiában és Albániában folyamatban van a nemzeti stratégiák és cselekvési tervek felülvizsgálata, amely Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, Észak-Macedóniában és Montenegróban már is lezárult. Grúziában, Moldovában és Ukrajnában továbbra is alacsony a terrorfenyegetettség, és ezen országok terrorizmus elleni jogszabályai nagyjából összhangban vannak a nemzetközi normákkal. Stratégiai biztonsági kereteik fenyegetésként ismerik el a terrorizmust, és vannak különleges szolgálataik. Jól működik az európai ügynökségekkel a terrorizmus elleni küzdelem terén folytatott operatív együttműködés.

A terrorizmusfinanszírozás és a pénzmosás elleni küzdelemre vonatkozó jogszabályokhoz való igazodás és azok hatékony végrehajtása továbbra is felemás. Észak-Macedónia esetében előrelépés történt a jogalkotás, a stratégiák és a végrehajtás terén, míg Bosznia-Hercegovinában a jogszabályok parlamenti jóváhagyása még várat magára, és még nem sikerült eredményeket felmutatni a nyomozások, a büntetőeljárások és a jogerős bírósági ítéletek terén. A Pénzügyi Akció Munkacsoport (FATF) ellenőrzése alatt álló Albánia az elmúlt hat hónapban a cselekvési terv valamennyi elemével foglalkozott. Az FATF 2023 júniusában úgy határozott, hogy helyszíni látogatást javasol, amelynek eredményeként 2023 októberében törölte Albániát a „szürke listáról”. Az FATF azonban továbbra is nyomon fogja követni, hogy az adójogszabályoknak való önkéntes megfelelésre vonatkozó albániai programok, ha vannak ilyenek (beleértve az esetleges büntetőjogi amnesztiát is), összhangban van-e az FATF elveivel és bevált gyakorlataival. Törökország jogi keretét össze kell hangolni az FATF cselekvési tervének elemeivel annak érdekében, hogy az ország lekerüljön az FATF „szürke listájáról”. Ukrajna, Moldova és Grúzia rendelkezik olyan jogszabályokkal, amelyek bűncselekménnyé nyilvánítják a terrorizmusfinanszírozást, de néhány területet még össze kell hangolni a Moneyval ajánlásaival és a vonatkozó uniós jogszabályokkal.

A hat nyugat-balkáni partner egyre inkább tudatában van a kritikus infrastruktúrák védelmét szolgáló szilárd keretrendszer fontosságának. Koszovó, Montenegró és Szerbia megfelelő jogszabályokat dolgozott ki ezen a területen, míg Bosznia-Hercegovinában ezek a jogszabályok csak részben léteznek.

A legtöbb nyugat-balkáni partner hazatelepítette a **külföldi terrorista harcosokat** és családtagjaikat Szíria észak-keleti részéből. Bosznia-Hercegovina kifejezte hajlandóságát arra, hogy hazatelepítsen minden külföldi terrorista harcost. Bár jogi rendelkezések vannak érvényben arra vonatkozóan, hogy az ilyen személyeket visszatérésük után büntetőeljárás alá kell vonni, a hatékony vádemelésekre csak felemás mértékben került sor a régió egészében. Bosznia-Hercegovina 7 külföldi terrorista harcos ellen indított büntetőeljárást, míg az őket kísérő 6 nőt próbára bocsátották. Albánia 9 olyan állampolgár ügyében folytat nyomozást, akik még mindig Északkelet-Szíriában tartózkodnak, és az eddig hazatelepített 37 nő és gyermek ellen nem emeltek vádat és nem indítottak büntetőeljárást. Montenegró büntetőeljárást indított egy olyan állampolgár ellen, aki visszatért az Ukrajna elleni 2014. évi orosz invázióból. Ezeket az ítéleteket enyhébb büntetések jellemzik, ami aggodalomra ad okot. Ami az Ukrajna elleni orosz háborúban való részvétel céljából történő távozásokat illeti, Albánia egy olyan állampolgárról számolt be, aki azért utazott el, hogy Ukrajnában harcoljon, de ezt leszámítva a többi nyugat-balkáni ország egyike sem számolt be arról, hogy

állampolgárai az utóbbi időben külföldi harctérre utaztak volna. Nyílt forrásból származó információk szerint azonban többen távoztak a régióból Ukrajnába.

A különböző terrorista csoportok jelentette tartós fenyegetések miatt Törökország továbbra is prioritásként kezelte a PKK elleni küzdelmet és a Gülen-mozgalom felszámolását. A PKK továbbra is szerepel a terrorcselekményekben érintett személyek, csoportok és szervezetek uniós listáján. Törökország a Dáís elleni nemzetközi koalíció, a terrorizmus elleni küzdelem világfóruma és az Európa Tanács terrorizmussal foglalkozó szakértői bizottsága tagjaként folytatta aktív terrorizmusellenes együttműködését a nemzetközi közösséggel. A Dáís elleni nemzetközi koalíció külföldi terrorista harcosokkal foglalkozó munkacsoportjának társelnökeként Törökország hozzáférést biztosított a légtérhez és létesítményeihez a koalíció iraki és szíriai terrorizmusellenes műveletei számára. Ugyanakkor a török hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy az ország terrorizmus elleni törvénye és annak alkalmazása összhangban legyen a jogállamiság elvével, és tiszteletben tartsa az alapvető jogokat és szabadságokat. Törökországnak összhangba kell hoznia terrorizmus elleni jogszabályait az uniós normákkal, és meg kell felelnie a Velencei Bizottság véleményének a tömegpusztító fegyverek elterjedése finanszírozásának megelőzéséről szóló törvényével kapcsolatban.

Hibrid fenyegetések

A **hibrid fenyegetések**, többek között a dezinformáció, a külföldi információmanipuláció és beavatkozás, valamint a kibertámadások – különösen a kritikus infrastruktúrák ellen – továbbra is politikai és biztonsági kihívást jelentenek a bővítési országok számára. Az Oroszország Ukrajna elleni agressziós háborúja miatti tavalyi meredek emelkedést követően ezek a fenyegetések továbbra is számottevő kockázatot jelentenek mind az EU, mind a bővítési országok számára. Válaszul arra, hogy Ukrajna és Moldova nemrég tagjelölt státuszt kapott, Grúzia pedig európai perspektívába került, különböző – különösen Oroszország által támogatott – szereplők folyamatosan megkérdőjelezik az EU hitelességét és aláássák a demokratikus intézményekbe vetett közbizalmat. Ezek a szereplők közvetlenül vagy megbízottakon keresztül továbbra is folytatták az információmanipulációt és a beavatkozást, gyakran összehangolták fellépésüket a különböző ágazatok szándékos megzavarásával és kihasználásával a sebezhetőségeket.

Tavaly óta **jelentősen nőtt a dezinformáció, valamint a külföldi információmanipuláció és beavatkozás**. Az Ukrajna elleni teljes körű orosz invázió alakulásával párhuzamosan a Kreml különböző narratívákat terjesztett a bővítési országokban, eltérő eredményekkel. Ezek különösen hatékonyak bizonyultak Szerbiában, ahol a helyi média egy része és néhány jelentős politikai erő oroszbarát narratívákat terjeszt, a nyugat-balkáni régió egészében is. A jelentős erőfeszítések ellenére az alacsony médiaműveltség, az intézményekbe vetett bizalom alacsony szintje, a független és a professzionális újságírás és a médiaszabadság korlátozottsága miatt továbbra is gyenge az e fenyegetésekkel szembeni reziliencia. Hasonlóképpen, miután az EU úgy döntött, hogy elismeri Ukrajna, Moldova és Grúzia európai perspektíváját, valamint hogy Moldovának és Ukrajnának tagjelölti státuszt ad, e három ország a külföldi információmanipuláció és beavatkozás elleni kampányok új hullámának célpontjává vált, amelyek arra irányulnak, hogy hiteltelenítsék az EU-hoz való csatlakozásra irányuló törekvéseket, valamint a Nyugatot tegyék felelőssé a régió jelenlegi helyzetéért. Grúziában a dezinformáció egy konkrét területe azt próbálta sugallni, hogy a Nyugat „második frontot” kíván nyitni Oroszországgal szemben Grúziából. A hatóságoknak aktívabban fel kellene lépniük ezek leleplezése érdekében.

A **kiberbiztonság** és a kiberreziliencia továbbra is **kulcsfontosságú prioritás** valamennyi bővítési országban. Az év folyamán néhány ország kibertámadásokról számolt be, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a közigazgatásra és a közszolgáltatásokra. Albániában, Észak-

Macedóniában, Montenegróban, Ukrajnában és Moldovában előrelépés történt az uniós kiberbiztonsági vívmányokkal való jogszabályi összehangolás terén. 2023 júniusában Brüsszelben magas szintű kiberbiztonsági konferenciára került sor „*Úton a reziliens nyugat-balkáni kibertér felé*” címmel. 2022 szeptemberében sor került az EU és Ukrajna közötti második kiberbiztonsági párbeszédre, személyes jelenléttel.

Albániában, Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, Moldovában, Montenegróban és Törökországban **választásokat** tartottak a jelentéstételi időszakban. Az elkövetkező időszakban Észak-Macedóniában, Ukrajnában, Moldovában és Grúziában kerül majd sor választásokra. További intézkedésekre van szükség a harmadik államok és nem állami szereplők beavatkozási kísérleteinek megelőzése és kezelése érdekében.

Ukrajna kivételével valamennyi országban intenzívebbé váltak a **közvetlen külföldi tőkebefektetések** is. A közvetlen külföldi tőkebefektetések ellenőrzésére szolgáló erőteljes keretek – a közvetlen külföldi befektetések átvilágításáról szóló uniós rendelettel összhangban – még mindig hiányoznak a bővítési országok többségében, kivéve Moldovát, amely rendelkezik ilyen rendszerrel.

Migráció

Oroszország **Ukrajna** elleni agressziós háborúja az ukrán menekültek számának növekedéséhez vezetett, és különösen Moldova, de Montenegró, Szerbia, Albánia és Észak-Macedónia is döntő szerepet játszottak befogadó orszákként.

Az irreguláris migráció továbbra is jelentős kihívásnak számít mind a **Nyugat-Balkán**, mind **Törökország** számára, különös tekintettel a migráncsempészség és az emberkereskedelem elleni küzdelemre. Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) szerint 2022-ben az EU külső határain a Nyugat-Balkánról érkező irreguláris határátlépések teljes száma mintegy 144 100 volt. Ez 134 %-os növekedést jelent 2021-hez képest (61 600). Az év elejétől 2023. július 31-ig azonban – 2022 azonos időszakához képest – csökkent a Nyugat-Balkánról az EU-ba irregulárisan érkezők teljes száma. 2023 első hét hónapjában mintegy 52 200 szabálytalan határátlépést észleltek a nyugat-balkáni útvonalon, ami 26 %-kal kevesebb az előző év azonos időszakához képest. 2022-ben és 2023 első hét hónapjában a legtöbb érkező állampolgárságát tekintve Szíriából, Afganisztánból és Törökországból származott.

A Törökországból és Szerbiából légi úton érkező személyek nagy számát befolyásoló fő tényezők a következők: i. vízummentességi rendszerek; ii. a régión való áthaladáshoz szükséges rövid idő: a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) szerint 2022-ben átlagosan 8 nap, amely 2021-ben még 53 nap volt; iii. a csempészhálózatok által a régión keresztül történő átkelésért ajánlott viszonylag alacsony árak; és iv. az EU-ba más útvonalakon (pl. a Földközi-tenger nyugati térségében) történő belépés jóval nehezebb.

Az Európai Bizottság szakpolitikai célkitűzése, hogy potenciális jövőbeli uniós tagállamokként támogassa a régióban migrációs nyomással szembesülő nyugat-balkáni országokat. A Nyugat-Balkánra vonatkozó uniós cselekvési tervvel összhangban ez a támogatás átfogóan a következőket célozza: a határigazgatás, a menekültügyi eljárás és a befogadási kapacitások javítása, a migráncsempészség elleni küzdelem, a visszafogadási együttműködés fokozása és a tartózkodásra nem jogosult irreguláris migránsok visszaküldése a származási országukba, a menekültügyi és védelmi rendszerek és befogadókapacitások javítása, valamint a vízümpolitika összehangolása. A Frontex szerint 2022-ben az uniós tagállamok 5 962 harmadik országbeli állampolgárt küldtek vissza a Nyugat-Balkánra, ami 22 %-kal több, mint 2021-ben. E visszaküldések fő célországa Albánia volt, amelyet Szerbia és Észak-Macedónia követett. Emellett az IOM szerint 2023. június 8-ig körülbelül 3 657

migráns és menekült tartózkodott a régió befogadó állomásain, és a becslések szerint 700 fő a befogadó létesítményeken kívül. Összehasonlításképpen a teljes befogadókapacitás körülbelül 12 172 férőhely volt. A Nyugat-Balkán részt vesz a csempészhálózatok elleni bűnüldözési és igazságügyi együttműködés támogatása, valamint a határigazgatási kapacitások növelése érdekében 2022 novemberében indított, embercsempészás elleni regionális operatív partnerségben.

2023 szeptemberéig 22 421 irreguláris migráns érkezett Törökországból az EU-ba (többek között Görögországba, Olaszországba és Bulgáriába), szemben a 2022 azonos időszakában érkezett 22 821 fővel. A Görögországba érkezők száma 123 %-kal nőtt, míg a tengeri útvonalon Olaszországba tartók száma jelentősen (55 %-kal) csökkent. A zöld vonalon keresztül Ciprusba érkezők száma jelentősen, 42 %-kal csökkent.

A 2016. évi EU–Törökország nyilatkozat a migrációval kapcsolatos együttműködés kulcsfontosságú kerete maradt, és a végrehajtásával kapcsolatos folyamatos kihívások ellenére továbbra is eredményeket hozott. Törökország továbbra is kulcsszerepet játszott a migráció kezelésében a Földközi-tenger keleti térségében húzódó útvonalon. Törökország fenntartotta a 3,6 millió szíriai és más országból érkező menekült befogadása kapcsán tett hatalmas erőfeszítéseit, és az EU továbbra is jelentős támogatást nyújtott ehhez. A törökországi menekülteket támogató uniós eszköz 6 milliárd EUR-t mozgósított, amelyből 2023 szeptemberéig 5,1 milliárd EUR-t folyósítottak. A 2020. évi 535 millió EUR összegű áthidaló finanszírozást követően a Bizottság folytatta a Tanács által kért 3 milliárd EUR összegű csomag végrehajtását.

A **vízumliberalizáció** továbbra is hatékony eszköze az emberek közötti kapcsolatok elősegítésének, valamint a Nyugat-Balkánon, Ukrajnában, Moldovában és Grúziában a jogérvényesülés, a biztonság és az alapvető szabadságok területén zajló reformok támogatásának. Amint azt a vízummentesség-felfüggesztési mechanizmus keretében készült 2023. évi jelentés¹ is megerősíti, Albániának, Bosznia-Hercegovinának, Montenegrónak, Észak-Macedóniának², Szerbiának, Grúziának, Moldovának és Ukrajnának gondoskodnia kell a vízumpolitikának a vízumköteles harmadik országok uniós jegyzékeivel való további összehangolásáról, különös tekintettel azon harmadik országokra, amelyek irreguláris migrációs vagy biztonsági kockázatot jelentenek az EU számára. A vízumpolitika EU-val való összehangolása alapvető fontosságú marad az e partnerek és az EU viszonylatában fennálló vízummentességi rendszerek megfelelő működése szempontjából. Törökország a jelentéstételi időszakban nem tett előrelépést a vízumliberalizációs ütemterv még függőben lévő követelményeinek teljesítése terén.

A közigazgatás reformja

A közigazgatás és a szabályozási keretrendszer színvonala döntő fontosságú az EU **hosszú távú versenyképessége** szempontjából³. Az Európai Bizottság évek óta rendszeres iránymutatást és támogatást nyújtott az EU-tagságot célul kitűző országoknak ahhoz, hogy milyen módon alakítható ki stabil és jól teljesítő közigazgatás a helyes *szakpolitikai döntéshozatal*, a *közszolgálat* irányítása, a hatékony *államszervezés*, az egyértelmű módon meghatározott *elszámoltathatóság*, a zökkenőmentes és polgárorientált *szolgáltatásnyújtás*, valamint a hatékony és eredményes *államháztartási gazdálkodás* elvei mentén. Bár a bővítési

¹ [COM\(2023\) 730 final](#)

² Észak-Macedónia közel teljes mértékben összehangolta vízumpolitikáját az uniós jegyzékekkel; csak egy olyan országnak (Törökország) van vízummentes megállapodása Észak-Macedóniával, amelynek állampolgárai vízumkötelezettség alá esnek az EU-ba való belépéshez.

³ [COM\(2023\) 168 final](#), [COM\(2023\) 667 final](#)

országok aktívan részt vesznek a támogatások hasznosításában, a legtöbbjük továbbra sem rendelkezik a szükséges politikai elkötelezettséggel és vezetéssel ahhoz, hogy véghez tudja vinni azokat az érzékenyebb reformokat, amelyek megváltoztatnák a túlnyomórészt klientizmusra épülő kultúrát, valamint stabilabb és jobban szakmaiságra épülő struktúrákat és rendszereket építenének ki. Jelenleg a legtöbb reform inkább kozmetikai, mint érdemi jellegű. Ha az országok nem kezdik meg az uralkodó közigazgatási kultúra megváltoztatását, közigazgatási szerveik továbbra is nehezen tudják majd magukhoz vonzani és megtartani a tehetségeket a hosszú távú prosperitás és társadalmi jólét megteremtéséhez szükséges szakpolitikák, szolgáltatások és beruházások összehangolása és megvalósítása érdekében.

Általánosan elmondható, hogy a bővítési országok közigazgatásuk színvonalát tekintve a legjobb esetben is **mérsékeltan felkészültek**. A jelentéstételi időszakban a reformok előrehaladása összességében nagyon korlátozott volt. A korábbi év(ek)ben tett ajánlások többsége továbbra is érvényes. A tipikus minta az, hogy a professzionális közigazgatás formális jogi és intézményi alapja legalább részben rendelkezésre áll, de azt nem alkalmazzák szisztematikusan. A legtöbb ország rendelkezik **közigazgatási reformstratégiával** (kivéve Törökországot) vagy éppen aktualizálja azokat. E reformstratégiák végrehajtása azonban felemás, és gyakran nem eredményez fenntartható reformokat, illetve nem gyakorol tartós hatást a közigazgatás minőségének javítására.

Ukrajna esetében vannak előrelépések, de továbbra is számos kihívás áll fenn, a háborús körülmények miatt is. A közigazgatási reform és a kapcsolódó cselekvési tervek elfogadását követően Grúzia és Moldova némi haladást ért el közigazgatásának megerősítése terén.

A közigazgatási reformok alapja továbbra is a **megfelelő szakpolitikai koordináció és fejlesztés**. A bővítési országoknak szisztematikusan adatokat és bizonyítékokat kell szolgáltatniuk a szakpolitikák és a jogszabályok alakításához, inkluzív konzultációs módszerekkel kell kidolgozniuk a jogszabályokat és szakpolitikákat, és értékelniük kell azok potenciális hatását. A szakpolitikai menetrend megfelelő tervezése és a kapcsolódó eljárások jogszerűsége bizalmat, rezilienciát és kiszámíthatóbb szabályozási környezetet teremtené a polgárok és a vállalkozások számára.

Az **emberi erőforrások és a közszolgálat irányítása** terén a legtöbb országnak még mindig nehézséget okoz egy átlátható, koherens és méltányos bérrendszer, valamint az érdemeken alapuló munkaerő-felvételi, előléptetési és elbocsátási rendszer kidolgozása és szisztematikus végrehajtása. Ezekre a reformokra a motivált és képzett munkaerő közigazgatásba vonzása és megtartása, valamint a professzionális és jól teljesítő közszolgálat létrehozása érdekében van szükség. Az ilyen reformok irányítása azonban általában nagyon érzékeny kérdés. Az előrelépés megvalósításához elengedhetetlen az érdekelt felek különböző érdekeinek és aggályainak megértése, valamint a széles körű támogatás elérése.

A **hatékony államszervezést és elszámoltathatóságot** továbbra is akadályozza, hogy az **állami struktúrák érszerűsítése**, valamint a minisztériumok és alárendelt szerveik közötti egyértelmű elszámoltathatósági határvonalak kialakítása terén nem történt előrehaladás (Bosznia-Hercegovinában, Albániában, Koszovóban, Észak-Macedóniában, Szerbiában és Moldovában). A **közigazgatási bíróságok kapacitása** és határozataik minősége nem elegendő az egyének közigazgatási igazságszolgáltatáshoz való jogának biztosításához (Szerbiában, Észak-Macedóniában, Albániában, Bosznia-Hercegovinában és Moldovában). A **felügyeleti szervek** minősége változó, és az ajánlásaikat nem követik nyomon szisztematikusan, ami korlátozza a fékek és ellensúlyok hatékonyságát és a rendszerszintű javulás lehetőségeit. A **többszintű kormányzás** javításához jobb együttműködésre és koordinációra van szükség a nemzeti, regionális és helyi hatóságok között, hogy minden szinten biztosított legyen a szolgáltatás színvonala, és az adminisztratív feladatokat hozzáigazítsák az erőforrásokhoz és

a kapacitásokhoz. Mivel egyaránt fontos megfelelő egyensúlyt biztosítani a központi, regionális és helyi önkormányzatok között, valamint következetesen alkalmazni a szabályokat, eljárásokat és normákat, minden országban több erőfeszítésre van szükség.

A **digitális közigazgatási szolgáltatások** nyújtása továbbra is a közigazgatási reformprogram leginkább előrehaladott területe, különösen Albániában, Szerbiában és Ukrajnában. A többi országnak még fel kell zárkózniuk hozzájuk, ugyanakkor minden országnak folyamatosan gondoskodnia kell arról, hogy a közszolgáltatások ugyanúgy hozzáférhetőek legyenek a megfelelő digitális eszközökkel vagy készségekkel nem rendelkezők számára. Van még tere a közigazgatási eljárások további egyszerűsítésének, valamint a polgárookra és a vállalkozásokra nehezedő szabályozási terhek csökkentésének is.

Az **államháztartási gazdálkodási** rendszer hatékonyságának és integritásának hiánya aláássa a bizalmat, és a legtöbb bővítési országban hatással van mind az *állami bevételek termelésére*, mind a *kiadások kezelésére*. A *költségvetési átláthatóság és a közkiadások* hatékonysága kritikus kérdés, különösen a növekvő költségvetési megszorítások idején. A *közbeszerzési* rendszerekben még mindig túl sok a kiskapu ahhoz, hogy biztosítsák az adófizetők pénzének hatékony elosztását. A *vezetői elszámoltathatóság*, valamint a *belső és külső ellenőrzések* kultúrája biztosítaná az ország pénzügyi fenntarthatóságát, de ez még nem vált normává. Az *eszköz- és beruházáskezelés* színvonalát sokkal nagyobb mértékben kell javítani annak érdekében, hogy a bővítési országok meg tudják szüntetni az uniós tagállamokhoz képest fennálló infrastrukturális szakadékot, és ki tudják használni a jövőbeli uniós tagság előnyeit, beleértve a beruházások finanszírozását is.

Civil társadalom

A szabad és szerepvállalásra képes civil társadalom minden demokratikus rendszer kulcsfontosságú eleme. A bővítési országokban aktív és élénk civil társadalom működik, amely nyomon követi a kormányzati intézkedéseket, és hozzájárul a politikai döntéshozatalhoz. A civil társadalmi szervezetek továbbra is nyújtanak szolgáltatásokat, különös tekintettel a kiszolgáltatott helyzetben lévő embereknek nyújtott segítségre, és részt vesznek az Ukrajna elleni orosz agressziós háborúra adott humanitárius válaszingtézkedésekben.

Az egyesülés és gyülekezés szabadságát jogi keretek rögzítik, és az emberek általában véve gyakorolják ezeket. A nemzetközi normák teljes körű alkalmazásához azonban még reformokra van szükség, és a végrehajtásnak sokkal következetesebbnek kell lennie. A civil társadalomra folyamatos nyomás nehezedik, és a szabad működéshez szükséges tere tovább szűkült az emberijog-védők és a civil társadalom tevékenységeinek korlátozása következtében. Szerbiában és Bosznia-Hercegovinában riasztó mértékben növekszik a közéleti részvételt akadályozó stratégiai perek – többek között köztisztviselők általi – alkalmazása, és más országokban, például Albániában is megfigyelhető. Hasonlóképpen alapvető fontosságú, hogy a biztonsági intézkedésekkel ne lehessen visszaélni, lásd például a törökországi terrorizmusellenes jogszabályokat, amelyeket eszközként használnak fel a politikai ellenfelek vagy bírálók ellen, vagy pedig az információkhoz való szabad hozzáférést Montenegróban, valamint a pénzmosás megelőzésére szolgáló, még mindig nem visszavont túlzó koszovói ellenőrzési és jelentéstételi szabályokat. A legaggasztóbb fejlemények azonban a „külföldi ügynökökre vonatkozó jogszabályok”-hoz kapcsolódnak, amelyek a civil társadalmi szervezetek megbélyegzését és elnyomását eredményezik. Ezeket a bosznia-hercegovinai Boszniai Szerb Köztársaság entitásában és Grúziában terjesztették elő (de a nemzetközi és helyi nyomás miatt Grúziában később visszavonták).

Jelentős előrelépésre van szükség – például Grúziában, Szerbiában, Montenegróban, Bosznia-Hercegovinában és Koszovóban – a közfinanszírozás rendelkezésre állásának és átláthatóságának javítása érdekében, amelyet objektív kritériumok alapján kell szétosztani. Míg Moldovában javult a filantrópiára és az adományokra vonatkozó jogi keret, Albániában és Montenegróban még mindig nem fogadták el az önkéntességre vonatkozó jogszabályokat. Javítani kell a civil társadalmi szervezetek nyilvántartásba vételi eljárásait, többek között Albániában, Észak-Macedóniában és Montenegróban.

Annak ellenére, hogy Albániában, Koszovóban, Észak-Macedóniában vagy Ukrajnában léteznek a civil társadalom számára kedvező környezet megerősítésére vagy a civil társadalommal folytatott kormányzati együttműködésre irányuló politikák, végrehajtásuk nem elégséges, és gyakran az adományozói finanszírozástól függ. A legtöbb ország elismeri a civil társadalom értékes hozzájárulását a politikai döntéshozatalhoz. Létezik a nyilvános konzultáció mechanizmusa is, de alkalmazásának módját javítani kell. Továbbra is hiányosságok tapasztalhatók a civil társadalom és a kormány közötti együttműködés intézményesített mechanizmusaiiban. Alapvető fontosságú, hogy a kormányok biztosítsák a civil társadalmi szervezetek politikai döntéshozatalban való érdemi és inkluzív részvételének feltételeit.

Gazdaság

Oroszország 2022. februári Ukrajna elleni teljes körű invázióját követően a 10 bővítési gazdaság jelentős gazdasági és társadalmi kihívásokkal szembesült. Ukrajnában a GDP 2022-ben 29,1 %-kal csökkent, mivel Oroszország agressziós háborúja az egész országot súlyosan érintette, jelentős nyomást gyakorolva a makrogazdasági stabilitásra. A nyugat-balkáni régió GDP-növekedése 2022-ben 3,2 %-ra lassult a 2021. évi 7,7 %-ról, mely utóbbi a Covid19 okozta recesszióból való kilábalás lendületének volt betudható. A lassulás súlyossága azonban gazdaságonként eltérő volt: a reál-GDP növekedése Montenegróban 6,1 %-ra, Törökországban 5,6 %-ra, Albániában 4,8 %-ra, Bosznia-Hercegovinában 4 %-ra, Koszovóban 3,5 %-ra, Szerbiában 2,3 %-ra, Észak-Macedóniában pedig 2,1 %-ra esett vissza. Moldovában a GDP meredeken, 5,9 %-kal csökkent, míg Grúziában tovább nőtt, kétszámjegyű (10,1 %-os) sebességgel. A gazdasági növekedés terén az országok közötti különbségeket főként Oroszország Ukrajna elleni háborújának közvetlen és közvetett következményei okozták, ideértve a háború által a kereskedelmi kapcsolatokra, az energiára, az élelmiszerárakra és a migrációra gyakorolt hatásokat is. A 10 gazdaság kilátásait változatlanul nagy fokú bizonytalanság övezi a háború által a növekedésre, a foglalkoztatásra és a társadalmi kohézióra gyakorolt további hatásokkal kapcsolatban.

2022-ben az országok **költségvetési intézkedéseket** fogadtak el a háború, valamint az emelkedő energia- és élelmiszerárak gazdasági hatásának enyhítése érdekében. Mivel az energiaárak a tetőzésük óta jelentősen csökkentek, a vonatkozó intézkedéseket fokozatosan meg kell szüntetni, ugyanakkor biztosítani kell a költségvetési konszolidáció fenntartását és azt, hogy a szociális védelem azokat célozza, akiknek szükségük van rá. Jelentős gyorsulást követően a 2022 őszén tetőzött infláció lassulni kezdett a Nyugat-Balkánon, Moldovában és Grúziában. Törökországban az infláció 2023 első felében is lassult, miután a globális árnyomások és az unortodox monetáris politika a líra jelentős leértékelődését idézte elő, és az inflációt az elmúlt két évtizedben tapasztalt legmagasabb szintre emelte (2022 októberében több mint 85 %-ra). Ukrajnában az ellátási láncok zavarai, a magasabb termelési költségek és a Nemzeti Bank által a háború finanszírozása érdekében végzett pénznyomtatás az infláció erőteljes emelkedéséhez vezetett, és 2022 végén 26,6 %-os csúcsot ért el, mielőtt enyhülni kezdett.

A nyugat-balkáni és törökországi **munkaerőpiacokat** továbbra is általában alacsony aktivitás (különösen a nők és a fiatalok körében), magas munkanélküliség, valamint a képzett munkaerő elvándorlása jellemzi. A készségek terén továbbra is strukturális eltérések tapasztalhatók a kereslet és a kínálat között, ami a humán tőkébe történő beruházások elégtelenségéből és az oktatási rendszerek gyengeségéből ered. Ehhez aktívabb munkaerőpiaci intézkedésekre, megerősített kétoldalú és háromoldalú szociális párbeszédre, valamint a továbbképzésbe és átképzésbe történő beruházásokra van szükség. Ezzel összefüggésben a nyugat-balkáni partnerek 2021-ben kötelezettséget vállaltak arra, hogy az uniós modellnek megfelelően ifjúsági garanciarendszereket hoznak létre. 2023 közepére a legtöbbjük minisztériumközi szakértői csoportokat hozott létre a végrehajtási tervek kidolgozására. Három partner már elfogadta terveit, néhányuk pedig 2023-ban már megkezdte a rendszer tesztelését. Moldova és Grúzia munkaerőpiaca 2022-ben viszonylag jól teljesített és előnyére fordította az Oroszország Ukrajna elleni háborúja és az oroszországi mozgósítás elől menekülő, képzett személyek érkezését, bár továbbra is fennállnak strukturális hiányosságok. Az informális foglalkoztatás magas szintje azonban továbbra is alapvető probléma valamennyi partnerországban. Ukrajnában a menekültáramlás és a belső menekülés, valamint a hatalmas tőkepusztulás drámaian érintette a munkaerőpiacot, amelyet már korábban is viszonylag alacsony aktivitási ráta és a képzett munkaerő elvándorlása jellemezett. A háború végét követően hatalmas erőfeszítésekre lesz szükség a működőképes munkaerőpiac újjáépítéséhez és a szakemberhiány kezeléséhez. E tekintetben döntő fontosságú lesz a szociális párbeszéd megerősítése, beleértve a szociális partnerek kapacitásépítését is.

Egyre fontosabb, hogy mind a 10 bővítési gazdaság felgyorsítsa a **strukturális reformokat** annak érdekében, hogy középtávon lehetővé váljon a fenntartható helyreállítás, és előrelépés történjen az uniós tagsághoz szükséges két gazdasági kritériumnak – vagyis a működő piacgazdaság biztosításának, valamint az Európai Unión belül érvényesülő versenyképességgel és piaci erőkkel való megbirkózás képessége bizonyításának – a teljesítése felé.

Ami a **működő piacgazdaságokat** illeti, jelenleg egyik nyugat-balkáni ország sem tekinthető teljesen működőképes piacgazdasággal rendelkező országnak, és a megfelelés szintje az egyes országokban elért haladás ellenére is vegyes. Jóllehet Bosznia-Hercegovina továbbra is a felkészülés korai szakaszában van, és az elmúlt évben nem történt előrelépés, a többi partner jórészt némi vagy jó haladást ért el a működő piacgazdaságok kiépítése terén, és mérsékelt vagy jó felkészültségi szinten áll. Törökország piacgazdasága jól előrehaladott állapotban van, de továbbra is komoly aggályok vannak a működésével kapcsolatban, mivel visszaesés tapasztalható az olyan kulcsfontosságú elemek tekintetében, mint a monetáris politika irányítása, valamint az intézményi és szabályozási környezet. A választások óta lépéseket tettek ezen aggályok némelyikének kezelésére. Moldova és Ukrajna a felkészülés korai szakaszában/bizonyos szintjén van, míg Grúzia mérsékelt felkészült. Ami a versenyképességgel és a piaci erőkkel való megbirkózás képességét illeti, csak Törökország rendelkezik megfelelő felkészültségi szinttel. Szerbia, Montenegró és Észak-Macedónia mérsékelt felkészült, Albánia és Grúzia bizonyos felkészültségi szintet ért el, Bosznia-Hercegovina és Moldova korai szakaszban van/bizonyos szinten van, Koszovó és Ukrajna pedig korai szakaszban van.

A közösen elfogadott szakpolitikai iránymutatás végrehajtásának szintje a Nyugat-Balkánon és Törökországban is tovább romlott: a 2020. évi 50,8 %-ról 2021-ben 42,9 %-ra, 2022-ben pedig 40,8 %-ra csökkent. A szakpolitikai iránymutatás végrehajtása kulcsfontosságú ahhoz, hogy az országok jobban összehangolják gazdaságaikat az EU gazdaságával, és felkészüljenek az Európai Unió gazdaság- és szociálpolitikai koordinációs és felügyeleti

keretrendszerében való jövőbeli részvételükre. Fokozni kell a költségvetési fenntarthatóságot, elő kell mozdítani a humán tőke fejlesztését, és rezilienciát kell kialakítani a jövőbeli sokkhatásokkal szemben. A beruházások vonzása és a gazdasági növekedés fellendítése érdekében folytatni kell a digitális és a zöld átállás előmozdítására, az üzleti környezet javítására és a regionális gazdasági integráció uniós normákon alapuló elmélyítésére irányuló erőfeszítéseket.

2. melléklet A Nyugat-Balkánra vonatkozó gazdaságélénkítési és beruházási terv végrehajtása

A Nyugat-Balkánra vonatkozó, 2020. október 6-án elfogadott gazdaságélénkítési és beruházási terv⁴ végrehajtása jól halad. A terv célja a szorosabb integráció, valamint a régió és az EU közötti társadalmi-gazdasági szakadék áthidalása, a zöld és a digitális átállás támogatása, továbbá a Nyugat-Balkán közelítése az EU egységes piacához. A terv végrehajtása egy 9 milliárd EUR összegű uniós vissza nem térítendő támogatásból és a várhatóan akár 20 milliárd EUR összegű beruházás mozgósítását lehetővé tevő Nyugat-balkáni Garanciaeszközből álló csomagon keresztül valósul meg.

E beruházásoknak a régió gazdaságára gyakorolt hatását várhatóan felerősítik a közös regionális piac és a gazdasági reformprogramok végrehajtása terén elért kézzelfogható eredmények, valamint a jogállamiság, az államháztartási gazdálkodás és a közigazgatási reform terén elért folyamatos előrehaladás.

Az EU eddig 4,29 milliárd EUR összegű vissza nem térítendő támogatást hagyott jóvá vagy kötött le, és várhatóan több mint 10,76 milliárd EUR összegű beruházást mozgósít más forrásokból. Ez magában foglalja a nyugat-balkáni beruházási kereten (WBIF) belül 54 kiemelt projekt finanszírozását, valamint az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz (IPA) és a vidékfejlesztést célzó előcsatlakozási támogatási eszköz (IPARD) keretében a mezőgazdasági intézkedéseket támogató kétoldalú és több országra kiterjedő fellépések finanszírozását. Az EU emellett jóváhagyta 21 garancia feltöltését az Európai Fenntartható Fejlődési Alap (EFFA+) keretében, ami jelentős beruházásokat fog mozgósítani bankokon és nemzetközi pénzügyi szervezeteken keresztül.

A közlekedési összeköttetésekbe való beruházás a transzeurópai közlekedési hálózatok prioritásaival összhangban a közúti, vasúti és vízi közlekedéshez szükséges infrastruktúra fejlesztésére összpontosít. Ezenfelül a meglévő infrastruktúra korszerűsítésére és környezetbarátabbá tételére is hangsúlyt helyez annak érdekében, hogy a zöld menetrenddel összhangban hozzájáruljon az intelligens mobilitási megoldásokhoz.

A WBIF keretében a gazdaságélénkítési és beruházási terv részeként jóváhagyott legfontosabb kiemelt projektek középpontjában a következők állnak: i. az X. folyosón a Szerbia–Bulgária vasút; ii. a Koszovót és Szerbiát összekötő „békesztráda”; iii. az Vc. folyosón a Bosznia-Hercegovinában az országot az Adriai-tengerrel, Magyarországgal és Horvátországgal összekötő autópálya; iv. a „kéksztráda” Albániában; v. a VIII. folyosón az autópálya Észak-Macedóniában; valamint vi. egyéb autópálya- és vasúti rendszerösszekötők és elkerülő utak a régióban.

Ezek a projektek kiegészítik a korábbi években elfogadott konnektivitási beruházásokat, amelyek közül több az elmúlt hónapokban lezárult. Ezek közé tartozik az Vc. folyosón a tarcini autópálya és az Ivan-alagút Bosznia-Hercegovinában, valamint az IV. folyosón a Bar–Vrbnica vasúti szakasz Montenegróban.

A Közlekedési Közösségről szóló szerződés állandó titkárságával együttműködve a régió öt ágazati cselekvési terv (vasút, közút, közúti közlekedésbiztonság, a közlekedés megkönnyítése, valamint vízi közlekedés és multimodalitás), továbbá a Nyugat-Balkánra vonatkozó fenntartható és intelligens mobilitási stratégia végrehajtása révén folytatja a reformintézkedések kidolgozását. A hat partner által jóváhagyott ötéves gördülő munkaterv

⁴ [COM\(2020\) 641 final](#)

kiegészítő tervezési eszközként szolgál azon reformok és infrastruktúrák számára, amelyeket a régióknak az elkövetkező években prioritásként kell kezelnie.

E cselekvési tervek végrehajtását és a meglévő infrastruktúra korszerűsítését a WBIF operatív testülete által 2023 júniusában elfogadott 80 millió EUR összegű biztonságos és fenntartható közlekedési program támogatja, amely a dekarbonizáció és a digitalizáció révén megvalósuló intelligens és fenntartható mobilitási megoldásokat finanszíroz.

Azt követően, hogy a Covid19-világjárvány alatt sikeresen bevezették a „zöld sávokat” a régióban, a közlekedést megkönnyítő intézkedések részeként jelenleg hasonló zöld és (a tengeri átkelőhelyeken) kék sávokat hoznak létre a Nyugat-Balkán és az uniós országok között. Ezek tesztelése jelenleg folyik Görögországgal, Olaszországgal és Horvátországgal közösen, a szerb–magyar határon kialakítandó sávokról pedig megkezdődtek a tárgyalások.

Végezetül a transzeurópai közlekedési hálózatról (TEN-T) szóló rendelet felülvizsgálatára irányuló javaslat részeként létrejött egy nyugat-balkáni folyosó, amely bekerült az átfogó hálózatba és részben a törzshálózatba is. Ez bizonyítja, hogy az EU elkötelezett a régióban megvalósuló konnektivitás mellett, amelyet az uniós közlekedési hálózat szerves részének tekint.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében a fenntartható közlekedéshez nyújtott pénzügyi támogatás tekintetében eddig 1,74 milliárd EUR-t hagytak jóvá a WBIF keretében és kötöttek le a kétoldalú és több országra kiterjedő IPA-programokon belül. Ez várhatóan további 5,7 milliárd EUR-t mozgósít más forrásokból.

A tiszta energiára való átállással és konnektivitással kapcsolatos három kiemelt projekt a megújuló energiaforrásokba történő beruházásokra, az energiahatékonyságra irányuló épületkorszerűsítési programra, valamint a szénről való átállás megkönnyítésére összpontosít. Az energiabiztonság és az ellátás diverzifikálása szintén támogatásban részesül.

2022 októberében a Bizottság 1 milliárd EUR összegű energetikai támogatási csomagot jelentett be a régió számára. Az összeg egyik fele a kiszolgáltatott társadalmi csoportok és vállalkozások támogatására, másik fele pedig az energetikai átmenetnek különösen az energiahatékonyság-javító intézkedésekbe, az ellátás diverzifikálásába és a megújulóenergia-termelésbe való beruházások révén történő felgyorsítására irányul. A közvetlen támogatás nagy részét 2023 elején folyósították, a beruházások rangsorolására és elfogadására pedig 2023 folyamán kerül sor.

A WBIF operatív testülete a gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében eddig 18 beruházási projektet fogadott el, amelyek nap-/fotovoltaikus erőművek (pl. Albániában, Koszovóban és Észak-Macedóniában) és szélerőműparkok (pl. Szerbiában) építésére, vízerőművek rehabilitációjára (pl. Albániában, Bosznia-Hercegovinában, Észak-Macedóniában és Szerbiában), villamosenergia-átviteli hálózat (pl. a transzbalkáni villamosenergia-folyosó) építésére és az energiahatékonyságra összpontosítanak. Az energiaforrások diverzifikációjának javítása érdekében az EU emellett gázrendszer-összekötőkre irányuló beruházásokat támogat és garanciát biztosít ezekhez.

A megújuló energiaforrások és az energiahatékonyság előmozdítása, valamint a köz- és magánépületek mielőbbi eredményes korszerűsítésének támogatása érdekében a Bizottság egy 2022 decemberében aláírt hozzájárulási megállapodás révén 100 millió EUR-val töltötte fel a regionális energiahatékonysági programot. A WBIF operatív testülete 2022 áprilisában kedvező véleményt adott az elsősorban az energiahatékonysággal és a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos projektekre irányuló célzott garanciaeszköz 45 millió EUR összegű finanszírozásáról, amelyről jelenleg folynak a tárgyalások.

2022 decemberében a nyugat-balkáni partnerek az Energiaközösségről szóló szerződés keretében megvalósítandó, 2030-ra vonatkozó energia- és éghajlat-politikai célokat fogadtak el. Ennek alapján jelenleg folyik nemzeti energia- és éghajlat-politikai terveik kidolgozása, amelyek meghatározzák az e célok eléréséhez szükséges lépéseket. A Bizottság és az Energiaközösség emellett a regionális kibocsátáskereskedelmi rendszer kidolgozásában is együttműködik a nyugat-balkáni partnerekkel a csatlakozási folyamatuk részeként.

A szénről való átállás jelentős társadalmi-gazdasági kihívást jelent majd a régióban, mivel a terület nagy része nagymértékben függ a fosszilis tüzelőanyagoktól. A Bizottság ezért támogatja a Nyugat-Balkánon és Ukrajnában a szénorientált régiók átalakításával foglalkozó együttműködési platformot egy hasonló uniós kezdeményezés mintájára. Az uniós régiókkal már számos kétoldalú eszmecserére került sor, és továbbiakat is terveznek.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében a tiszta energiákhoz nyújtott pénzügyi támogatás tekintetében eddig 617 millió EUR-t fogadtak el a WBIF keretében és kötöttek le a kétoldalú és több országra kiterjedő IPA-programokon belül. Ez várhatóan további 1,3 milliárd EUR-t mozgósít majd más forrásokból.

A WBIF operatív testülete ezenfelül kedvező véleményt adott hat olyan nyílt hozzáférésű garancia feltöltéséről, amelyek várhatóan jelentős beruházásokat generálnak az energetikai infrastruktúrába, az energiahatékonyságba és az átállásba. A szerződésekről jelenleg folynak a tárgyalások.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv közlekedéssel és energiával kapcsolatos prioritásai kiegészítik a **környezetvédelem és az éghajlatváltozás** területén tett erőfeszítéseket. Ezek együttesen hozzájárulnak a Nyugat-Balkánra vonatkozó zöld menetrend végrehajtásához, amelyet a gazdaságélénkítési és beruházási tervvel együtt fogadtak el, és a nyugat-balkáni vezetők a 2020. novemberi szófiai nyilatkozatban hagytak jóvá. Az ötpilléres menetrend a régió szabályozási reformjaira és beruházásaira támaszkodik annak érdekében, hogy összhangba hozza a régiót az európai zöld megállapodás céljaival, különösen az energetikai átmenet, a környezetszennyezés megelőzése, a körforgásos gazdaság, a biológiai sokféleség védelme és a fenntartható élelmiszer-termelés területén. A menetrend végrehajtását a gazdaságélénkítési és beruházási tervnek a fenntartható közlekedéssel, az energetikai átmenettel, valamint a hulladék- és szennyvízkezeléssel kapcsolatos kiemelt projektjei segítik.

A régió a menetrendre vonatkozóan részletes cselekvési tervet hajt végre, amelyet a vezetők a 2021. októberi brdói csúcstalálkozón hagytak jóvá. Bár a Regionális Együttműködési Tanács továbbra is kulcsszerepet játszik a zöld menetrend szerinti regionális kezdeményezések koordinálásában, a Bizottság az Osztrák Környezetvédelmi Ügynökséggel közösen végrehajtott egy 11 millió EUR összegű „EU4Green” elnevezésű programot, hogy segítse az egyes partnereket saját stratégiáik és reformjaik kidolgozásában.

A korábban említett energetikai és közlekedési projektek mellett az EU által támogatott, a zöld menetrend céljait szolgáló beruházások a hulladékgazdálkodásra és a szennyvízkezelésre, a körforgásos gazdaságra, a környezetvédelemre és a fenntartható mezőgazdaságra összpontosítanak. A 7. kiemelt kezdeményezés keretében a WBIF operatív testülete és a Bizottság eddig hét víz- és szennyvízkezelési beruházási projekt finanszírozását hagyta jóvá mind a hat partnerországban (többek között a fővárosokban: Podgoricában, Szkopjében, Belgrádban és Szarajevóban), valamint három hulladékgazdálkodást támogató program finanszírozását (Albániában, Észak-Macedóniában és Szerbiában). A biológiai sokféleségre és az egyes területek (pl. a Preszpa-tó) környezetvédelmére vonatkozó kétoldalú programok is folyamatban vannak. Létezik továbbá egy regionális program, amely a városi

szennyezés elleni küzdelmet szolgálja a Polgármesterek Klíma- és Energiaügyi Szövetségének támogatása révén. A szövetség segíti a városokat az e területre vonatkozó tervek kidolgozásában és kísérleti projektek végrehajtásában.

Az agrár-élelmiszeripari zöld átállást nagyrészt az IPARD-on keresztül hajtják végre. A gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében eddig 152 millió EUR-t különítettek el a fenntartható élelmiszer-termelés korszerűsítésének támogatására.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében a környezetvédelemhez és az éghajlatváltozáshoz nyújtott pénzügyi támogatás tekintetében eddig 633 millió EUR-t fogadtak el a WBIF keretében és kötöttek le a kétoldalú és több országra kiterjedő IPA- és IPARD-programokon belül. Ez várhatóan további 685 millió EUR-t mozgósít majd más forrásokból.

A WBIF operatív testülete ezenfelül kedvező véleményt adott a zöld átálláshoz kapcsolódó négy olyan nyílt hozzáférésű garancia feltöltéséről, amelyek a városok fenntartható átállására, a széneldőkre és a zöldkőtvényekre irányulnak. A szerződések előkészítése folyamatban van azzal a céllal, hogy 2023-ban aláírják azokat.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv továbbá technikai segítségnyújtás és beruházások révén támogatja a régiót a **digitális transzformációban**. Ennek középpontjában a digitális szolgáltatási piac fejlődését elősegítő szabályozási reform, valamint az innovatív digitális megoldásokba és a digitális infrastruktúrába történő beruházások előmozdítása áll. A WBIF keretében eddig két projektet hagytak jóvá, az egyik szerbiai széles sávú rendszerekkel, a másik pedig albániai IKT-laboratóriumokkal kapcsolatos.

Ami a jogi keret reformját illeti, a Bizottság évente szabályozási párbeszédet folytat a régióval a digitális politikáról, és támogatja a rendszeresen megrendezett magas szintű nyugat-balkáni digitális csúcstalálkozókat. A párbeszéd keretében 2023. június 30-án tartott találkozó alkalmával Albánia, Montenegró, Észak-Macedónia és Szerbia a Digitális Európa programhoz (DIGITAL) való társulási megállapodást írt alá. A DIGITAL-ban való részvétel lehetővé teszi az országok számára, hogy részt vegyenek az európai digitális innovációs központok hálózatában, amely támogatja a vállalatokat és a közszférát a zöld és a digitális átállásban. A hat ország 2022-ben csatlakozott az internet jövőjéről szóló nyilatkozathoz, amely felvázolja a megbízható internet jövőképét és elveit. A régió teljes mértékben részt vesz az Európai Elektronikus Hírközlési Szabályozók Testületének munkájában is.

A Bizottság a Regionális Együttműködési Tanáccsal együtt fontos szerepet játszott a regionális barangolási megállapodás létrejöttében, amely 2021. július 1-jén bevezette a régióban a belföldi díjszabás szerinti barangolás rendszerét. Az adatátviteli barangolási díjaknak a vezető uniós és nyugat-balkáni szolgáltatók általi első önkéntes csökkentése 2023. október 1-jén lépett hatályba. A szolgáltatók arról is megállapodtak, hogy az elkövetkező években ezeket a díjakat fokozatosan csökkentik annak érdekében, hogy az árakat 2028-ig a belföldi díjszabás szerinti díjszabáshoz közelítsék.

Ezzel párhuzamosan az EU ösztönzi az új digitális megoldások kifejlesztését a nyugat-balkáni partnerek gazdaságainak különböző területein, ideértve a közlekedést, az energiaügyet, a logisztikát, a kormányzatot és a kereskedelmet. Az ilyen megoldásokat előmozdító jelentős kezdeményezés az évente megrendezésre kerülő Balkathon, amely innovatív digitális átállási projekteket díjaz.

Az „EU4Digital” elnevezésű regionális program előkészítés alatt áll. Költségvetése 15 millió EUR, és a tervek szerint 3 év alatt kerül végrehajtásra. A program célja, hogy kiegészítse a Nyugat-Balkánra vonatkozó digitális menetrend célkitűzéseire épülő közös regionális piac – regionális digitális térség folyamatban lévő munkáját.

A kiberbiztonság továbbra is a gazdaságélénkítési és beruházási terv fontos eleme. Lezárult a régió kiberbiztonsági igényeinek felmérése, és a technikai segítségnyújtás és információcsere (TAIEX) eszközén keresztül számos technikai segítségnyújtási eseményre kerül sor, amelyek javítják a kiberbiztonsági eseményekre való felkészültséget.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében a digitális átálláshoz nyújtott pénzügyi támogatás tekintetében eddig több mint 50 millió EUR-t fogadtak el a WBIF keretében és kötöttek le a kétoldalú és több országra kiterjedő IPA-programokon belül. Ez várhatóan további 240 millió EUR-t mozgósít majd más forrásokból.

A WBIF operatív testülete jóváhagyta egy nyílt hozzáférésű garancia feltöltését ezen a területen, a digitális átalakulással foglalkozó platform tekintetében.

A magánszektor támogatása a kis- és középvállalkozások (kkv-k) számára biztosított, a kkv-k beindítását, innovációját és versenyképességét segítő garanciaeszközökön keresztül célzott finanszírozásra összpontosít. Hasonló támogatásban részesülnek a vidéki agrárvállalkozások is az IPARD-on keresztül.

Megfelelő feltételeket kell teremteni a magánszektor fejlődéséhez és növekedéséhez, különösen a mikro-, kis- és középvállalkozások (mkkv-k) számára. Ez áll a nyugat-balkáni partnerekkel évente a gazdasági reformprogramok keretében folytatott gazdaságpolitikai párbeszéd középpontjában és az abból eredő gazdaságpolitikai ajánlásokban, amelyek összhangban vannak a gazdaságélénkítési és beruházási terv prioritásaival.

A magánszektorban nyújtott – különösen az innováció előmozdítására, valamint a zöld és digitális kettős átállás megerősítésére irányuló – támogatás jelenleg a következő hat célzott magánszektorbeli vegyesfinanszírozási programon keresztül valósul meg: a kkv-k környezetbaráttá tétele (SMEs Go Green), éghajlat-politikai program (Climate Programme), zöld finanszírozás a befogadásért (Green Finance for Inclusion), a finanszírozási eszközökhöz való fenntartható hozzáférés a vállalkozói lét elősegítése érdekében (Sustainable Access to Finance for Entrepreneurship), digitális és zöld átállás a növekedésért (Go Digital and Green for Growth), a zöld hitelezés előmozdítása (promoting green lending).

A Bizottság támogatja továbbá „a nyugat-balkáni hatok” kamaráinak beruházási fórumát (WB6 Chambers Investment Forum), amelynek célja a gazdasági érdekek előmozdítása a Nyugat-Balkánon és azon túl. Különösen a regionális beszállítói fejlesztési programot finanszírozza, amelynek célja, hogy segítse a belföldi beszállítók számára a kapcsolatok/lehetőségek megteremtését.

Végezetül a Bizottság a szélesebb körű EFFA+ részeként számos kezdeményezést indított a Nyugat-balkáni Garanciaeszköz keretében. Ez magában foglalja 10 garanciaprogram feltöltését, amelyek célja a kkv-k általános növekedéséhez nyújtott finanszírozás és egy mezőgazdasági kockázatmegosztási eszköz biztosítása, valamint az inkluzív növekedés és a kettős átállás előmozdítása. Az ezekkel kapcsolatos szerződéskötés folyamatban van.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében a magánszektor fejlesztéséhez nyújtott pénzügyi támogatás tekintetében eddig 341 millió EUR-t hagytak jóvá a WBIF keretében és kötöttek le a kétoldalú és több országra kiterjedő IPA-programokon belül. Ez várhatóan további 2,1 milliárd EUR-t mozgósít majd más forrásokból.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv által támogatott hatodik kiemelt terület **a humán tőke és az innováció fejlesztése**, ideértve az ifjúságpolitikát, az oktatást és az innováció felkarolását. 2021 júliusában a régió miniszterei nyilatkozatot hagytak jóvá, amelyben megerősítették, hogy országaik elkötelezettek a szociális jogok európai pillérének elvei és a gazdaságélénkítési és beruházási terv ifjúsági garanciára vonatkozó kiemelt

kezdeményezésének végrehajtása mellett. A 2021. októberi EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozón elindították az innováció, a kutatás, az oktatás, a kultúra, az ifjúság és a sport területére vonatkozó átfogó programot (a továbbiakban: az innovációs menetrend).

Az ifjúsági garancia egy olyan aktivizálási program, amely biztosítja, hogy a nyugat-balkáni fiatalok a munkahelyük elvesztését vagy a formális tanulás befejezését követő bizonyos időszakon belül színvonalas állásajánlatot kapjanak, illetve továbbképzésben, tanulószerveződéses gyakorlati képzésben vagy gyakornoki képzésben részesüljenek. A program reformokat és kapacitásépítést tesz szükségessé az oktatás és a szakképzés, a foglalkoztatás, a munkaügyi szolgáltatások és a szociális védelem területén. Valamennyi nyugat-balkáni partner – Bosznia-Hercegovina kivételével (ahol a munka folyamatban van) – elfogadta az ifjúsági garancia végrehajtására vonatkozó nemzeti terveket, valamint koordinációs mechanizmusokat hozott létre, és néhány partner már kísérleti jelleggel dolgozik azokon.

Az EU szakértői technikai segítségnyújtási eszköze, a SOCIEUX+ 2022 vége óta elérhető a nyugat-balkáni partnerek számára. Az eszköz a foglalkoztatásra, valamint a munkavállalói és szociális védelemre szakosodott, és rövid távú támogatást nyújt a partnerországok támogatható ágazatokban működő nemzeti és helyi intézményeinek. Jelenleg 26 intézkedés van folyamatban a nyugat-balkáni partnereknél, elsősorban a szociális védelemmel, valamint a munkaüggyel és a foglalkoztatással kapcsolatban.

Az innováció, a kutatás, az oktatás, a kultúra, az ifjúság és a sport területére vonatkozó nyugat-balkáni program továbbra is stabil pályát határoz meg a nyugat-balkáni partnerek számára az e szakpolitikai területeken folytatott szorosabb együttműködés irányába. Az uniós tagállamok és a nyugat-balkáni partnerek közötti együttműködésre irányuló számos erőfeszítés megerősítette az olyan kulcsfontosságú területeket, mint a felsőoktatási rendszerek korszerűsítésének támogatása, az ipari együttműködés és az intelligens gyártás, az innovációs ökoszisztémák megerősítése, az egészségügyi személyzet képzése, a digitalizáció és a kiberbiztonság.

Az innovációs menetrend fő végrehajtási eszköze a Horizont Európa program, amelyhez immár mind a hat nyugat-balkáni partner társult. A régió hozzáféréssel rendelkezik a kutatási és technológiafejlesztési szakpolitika-támogató eszközökhöz is, és a nyugat-balkáni partnerek fokozták szerepvállalásukat és részvételüket az olyan uniós kutatási kezdeményezésekben, mint a COST és az EUREKA. Észak-Macedónia és Szerbia társult az Erasmus+ programhoz, négy másik partner pedig az Erasmus+ program nemzetközi dimenziójának támogatásában részesül. 2023 óta az Erasmus+ „Európai Egyetemek” kezdeményezésében valamennyi nyugat-balkáni felsőoktatási intézmény teljes jogú partnerként részt vehet. Az „Európai Egyetemek” kezdeményezés olyan felsőoktatási intézmények transznacionális szövetségeit takarja, amelyek hosszú távú strukturális és stratégiai együttműködést alakítanak ki, létrehozzák a jövő egyetemeit, valamint előmozdítják az európai értékeket és identitást. A nyugat-balkáni partnerek emellett teljes mértékben társultak a kultúra területén indított uniós kezdeményezésekhez, többek között a Kreatív Európa programhoz és az új európai Bauhaus kezdeményezéshez. Ez a kezdeményezés ösztönzi az innovációt, a fenntarthatóságot, a befogadást és az esztétikát az infrastrukturális és egyéb projekteken, és különösen kapcsolódik a zöld menetrend végrehajtásához.

Az e területen nyújtott uniós támogatás kiterjed a nyugat-balkáni partnerekkel az egészségügy terén folytatott szoros együttműködésre is. A régió továbbra is bekapcsolódik az EU Egészségügyi Biztonsági Bizottságának és az Európai Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központnak a munkájába, és részt vehet az egészségügyi felszerelések közös beszerzésében. Az EU finanszíroz egy, az egészségügyi válságokkal szembeni reziliencia

fejlesztésére irányuló projektet a Nyugat-Balkánon, valamint egy beruházási projektet a belgrádi egyetem gyermekkorházának bővítése céljából.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében a humán tőke fejlesztéséhez nyújtott pénzügyi támogatás tekintetében eddig 368 millió EUR-t hagytak jóvá a WBIF keretében és kötöttek le a kétoldalú és több országra kiterjedő IPA-programokon belül. Ez várhatóan további 477 millió EUR-t mozgósít majd más forrásokból.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv hat prioritását alátámasztja – és hatásukat felerősíti – a régió azon kötelezettségvállalása (és az EU támogatása), hogy közös regionális piacot hozzanak létre a Nyugat-Balkánon, amely a négy szabadságon alapul. 2022 végén jelentős áttörésnek számított a személyek régióon belüli szabad mozgásáról szóló három megállapodás megkötése. Sikeres végrehajtásuk megkönnyíti majd az utazást, valamint a felsőfokú képesítések és bizonyos szakmai képesítések elismerését. Az EU a Regionális Együttműködési Tanácson és a CEFTA-n keresztül támogatja a közös piac fejlesztését.

Végül a gazdaságélénkítési és beruházási terv sikere attól is függ, hogy valamennyi partner bevezeti-e a jogállamisággal, az államháztartási gazdálkodással és a közberuházás-kezeléssel kapcsolatos bevált gyakorlatokat, valamint előmozdítja-e a professzionális és hatékony közigazgatást.

3. melléklet A gazdaságélénkítési és beruházási terv végrehajtása – Áttekintés Ukrajna, Moldova és Grúzia helyzetéről

2021-ben az EU és öt keleti partnerországa elindította a **keleti partnerségre vonatkozó gazdaságélénkítési és beruházási tervet**⁵. A terv célja, hogy a két évig tartó, társadalmilag és gazdaságilag káros egészségügyi válság után támogassa a gazdasági fellendülést, valamint megvalósítsa az innovatív, környezeti szempontból fenntartható, társadalmilag befogadó és reziliens gazdaságok kiépítéséhez szükséges zöld és digitális transzformációt.

Oroszország Ukrajna elleni, provokáció nélkül indított agressziós háborújának kezdete óta a gazdaságélénkítési és beruházási terv új társadalmi-gazdasági jelentőségre és politikai relevanciára tett szert. A terv az Ukrajna elleni háború hatására adott uniós válaszügyi reakció szerves részévé vált azáltal, hogy likviditást biztosít, valamint mozgósítja az Ukrajna – és Moldova – gazdaságának talpon maradásához szükséges beruházásokat. A gazdaságélénkítési és beruházási terv annak az uniós támogatásnak is részét képezi, amely e két országnak – és Grúziának – az uniós gazdaságba, valamint az energia-, a digitális és a közlekedési piacba való integrálására irányul. A terv kulcsfontosságú mechanizmus a csatlakozási erőfeszítések megkönnyítésére és az európai integráció előnyeinek kiaknázására.

A terv célja, hogy 2021 és 2027 között 2,3 milliárd EUR összegű uniós vissza nem térítendő támogatás és garancia igénybevételeivel akár 17 milliárd EUR összegű beruházást mozgósítson a régióban. A kísérő szakpolitikai intézkedések és a technikai támogatás szintén részét képezik a gazdaságélénkítési és beruházási terv végrehajtásának.

2023 szeptemberéig összesen 6,2 milliárd EUR-t mozgósítottak kétoldalú és regionális vissza nem térítendő támogatások, vegyesfinanszírozási műveletek és garanciák révén a gazdaságélénkítési és beruházási terv prioritásainak támogatására Ukrajnában, Moldovában és Grúziában. Ebből az összegből 3,5 milliárd EUR az országspecifikus kiemelt projektek végrehajtását támogatja. A gazdaságélénkítési és beruházási terv keretében eddig mozgósított beruházások a megcélzott 17 milliárd EUR összegű beruházás 40 %-át teszik ki. 2023 első felében a tervnek köszönhetően mozgósított beruházások gyorsan beindultak. Az EFTA+ eszköz keretében a partner pénzügyi intézményekkel kötött új garanciamegállapodásokkal a terv végrehajtása várhatóan tovább gyorsul.

Fenntartható közlekedés

A fenntartható közlekedési összeköttetés a keleti partnerség 2009-es elindítása óta kulcsfontosságú prioritás a régióban. 2021 decemberében az EU és keleti partnerei megújították az alapvető közlekedési összeköttetések megerősítése iránti elkötelezettségüket, különös tekintettel a kiterjesztett indikatív TEN-T törzshálózatra, beleértve a Fekete-tengeri összeköttetéseket is. A kulcsfontosságú légi, közúti, vasúti, tengeri és belvízi összeköttetések fejlesztése hatalmas lehetőségeket rejt magában a fenntartható gazdasági fejlődés, a piaci integráció és a határon átnyúló kereskedelem ösztönzésére a régió belül, valamint a régió és az EU között. 2021 óta 1,2 milliárd EUR-t mozgósítottak a közlekedési összeköttetések támogatására.

Ukrajnában és Moldovában az EU eleget tett azon kötelezettségvállalásának, hogy támogatja az EU–Ukrajna **szolidaritási folyosókra vonatkozó kezdeményezését** végrehajtását. A szolidaritási folyosók olyan kiemelt közlekedési tengelyek, amelyek Ukrajnát és Moldovát összekapcsolják az EU-val. Ezek jelentik az Ukrajnából induló és az Ukrajnába irányuló alapvető áruk kereskedelmének fő útvonalát, és nélkülözhetetlenekké váltak az ország

⁵ [SWD\(2021\) 186 final](#)

gazdaságának szempontjából. A Bizottság a szolidaritási folyosók működésének kibővítése és javítása érdekében együttműködik az uniós tagállamokkal, Ukrajnával, Moldovával, a nemzetközi partnerekkel és vállalatokkal, valamint a fuvarozókkal. A Bizottság a szolidaritási folyosók mentén a szállítási és logisztikai költségek csökkentésére összpontosít az eljárások egyszerűsítése, az infrastruktúra korszerűsítése és az összes útvonal teljes potenciáljának kiaknázása révén. Ezzel összefüggésben az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz kilenc projektje keretében – összesen közel 250 millió EUR uniós támogatással – folyik a szomszédos uniós tagállamok (Magyarország, Lengyelország, Románia és Szlovákia), valamint Ukrajna és Moldova közötti vasúti és közúti határátkelőhelyek korszerűsítése.

2022-ben a Bizottság együttműködött a moldovai hatóságokkal, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bankkal (EBRD) és az Európai Beruházási Bankkal (EBB) az **észak-déli** vasúti tengely rehabilitációjának támogatása érdekében. A fő cél a Vălcineț–Ocnița–Ungheni–Chișinău–Căinari folyosón körülbelül 128 km-t lefedő moldovai vasúthálózat kapacitásának javítása, különösen a tengelynyomás és az utazósebesség tekintetében. Ez kiegészíti azokat a rövid távú beruházásokat, amelyek célja az Ukrajna és Szlovákia közötti fő közúti határátkelőhely gyors korszerűsítése, valamint berendezések – például szkennerek és generátorok – beszerzése az Ukrajna és az uniós tagállamok közötti kiemelt határátkelőhelyek számára. A Bizottság az EBRD-től származó 12 millió EUR összegű kölcsönön felül 20 millió EUR összegű vissza nem térítendő támogatást mozgósított a külpolitikai eszközön keresztül.

Grúziában az EU és az EBB folytatta a **kelet-nyugati autópályába** való beruházást, különös tekintettel a „fekete foltokra”, vagyis az olyan útszakaszokra, ahol különösen magas a közúti balesetek és halálesetek száma. Az EU és az EBB továbbra is támogatni fogja ennek a kulcsfontosságú folyosónak a fejlesztését összesen 446 millió EUR-val (ebből 16,8 millió EUR vissza nem térítendő támogatás). Grúziában a 2. kiemelt kezdeményezés támogatására az EU átfogó megvalósíthatósági tanulmányt is indított, hogy felmérje a Grúziát a Fekete-tengeren keresztül Bulgáriával összekötő további kompútvonalak/szárnnyvonalak kereskedelmi életképességét.

2022 novemberében Ukrajna, Moldova és Grúzia a **Közlekedési Közösség** szerveinek megfigyelő jellegű résztvevőjévé vált. Ez kézzelfogható előnyökkel jár majd az országok számára a **vonatkozó uniós közlekedési vívmányok végrehajtása** és az indikatív TEN-T hálózatnak a területükön történő fejlesztése, valamint a bevált gyakorlatoknak a nyugat-balkáni regionális partnerekkel és az uniós tagállamokkal való megosztása tekintetében. A Közlekedési Közösségről szóló szerződés (TCT) állandó titkársága már megkezdte a különböző szintű megfigyelő jellegű résztvevőkkel való együttműködést annak érdekében, hogy bevezesse őket a Közlekedési Közösség munkájába, bevonja őket a TCT technikai bizottságainak munkájába, valamint elindítsa a TCT egyes főbb elérendő eredményeivel (például a vasútra, a közútra, a közúti közlekedésbiztonságra, a közlekedés megkönnyítésére, a vízi közlekedésre és a multimodalitásra vonatkozó cselekvési tervekkel) kapcsolatos munkát.

Moldova 2023 májusában, Ukrajna pedig 2023 júniusában csatlakozott az Európai Hálózatfinanszírozási Eszközhöz. Ez valószínűleg a közlekedési ágazaton belüli megerősített együttműködéshez vezet majd, és támogatja a kiterjesztett TEN-T megvalósítását.

A kkv-k finanszírozási eszközökhöz való hozzáféréseinek megkönnyítése

A gazdaságélénkítési és beruházási terv elindítása óta az EU aktívan támogatta keleti partnereinek arra irányuló erőfeszítéseit, hogy a Covid19-világjárvány miatti lezárásokkal és

kereskedelmi zavarokkal terhelt két nagyon nehéz év után újraindítsák gazdaságukat. Az EU különös figyelmet fordított az mkkv-k finanszírozási igényeinek kezelésére és 1,5 milliárd EUR-t mozgósított hitelkeretek és üzleti tanácsadási szolgáltatások formájában, hogy segítse őket tevékenységük újraindításában, az elvesztett piaci részesedés visszaszerzésében, valamint a működésük digitalizálásában és korszerűsítésében. Az EU által támogatott hitelkeretek jobb hitelfeltételeket kínálnak az mkkv-k számára, különösen azért, hogy hosszabb futamidőket, kevesebb biztosítéki követelményt, testre szabott technikai segítségnyújtást és beruházási ösztönzőket nyújtanak. Az EU a BGK-val együttműködve 10 millió EUR összegű garanciát nyújtott Ukrajnának, hogy lehetővé tegye az olyan kkv-k számára történő hitelezés megújítását, amelyek a folyamatban lévő háborúval kapcsolatos kockázatok miatt nem lennének jogosultak új finanszírozásra.

A kereskedelmi eljárások egyszerűsítése

2022 októberében az EU elindította a **keleti partnerség kereskedelemvédelmi segélyszolgálatát (Eastern Partnership Trade Helpdesk)**, amelynek célja, hogy megkönnyítse a vállalatok hozzáférését a kereskedelemmel kapcsolatos információkhoz. A segélyszolgálat egy olyan online portál, amely részletes hozzáférést biztosít a piaci információkhoz (alkalmazandó export- és importszabályozások, tarifális és nem tarifális intézkedések, vámok, adók, eljárások stb.), a kereskedelmi statisztikákhoz, valamint az EU és a keleti partnerség nemzeti piacában rejlő lehetőségekre vonatkozó elemzési információkhoz. Minden országban felméréseket végeztek a nem tarifális (szabályozási, eljárási) intézkedésekről annak érdekében, hogy azonosítsák az áruk és szolgáltatások kereskedelmét gátló akadályokat, és ajánlásokat fogalmazzanak meg azok leküzdésére.

Az „**EU4Business: Connecting Companies**” projekt végrehajtása 2022-ben és 2023 elején is folytatódott. A projekt célja, hogy előmozdítsa a kereskedelmi kapcsolatokat és az üzleti partnerségeket a keleti partnerországokban azért, hogy kiépíti az EU-ban működő kkv-k és vállalkozástámogató szervezetek kapcsolatait azok keleti partnerségbeli partnereivel. Kidolgoztak egy mobilitási programot, amely lehetővé teszi a két régió kkv-i és vállalkozástámogató szervezetei közötti cseréket.

Fenntartható energia és a gazdaságok dekarbonizációja

A gazdaságélénkítési és beruházási terv elindítása óta jelentős előrelépés történt a fenntartható energia kulcsfontosságú területén, ahol a keleti partnerségi régióban már 1,6 milliárd EUR összegben mozgósítottak beruházásokat.

2022-ben az EU4Energy program továbbra is támogatta Ukrajnát, Moldovát és Grúziát energiaügyi jogi és szabályozási keretük kialakításában. A program emellett segítette a keleti partnereket abban, hogy kedvező környezetet teremtsenek a megújuló energia és a környezetbarátabb energiaszerkezetek fejlesztéséhez. A program központi szerepet játszott **Ukrajna és Moldova** támogatásában az Átvitelrendszer-üzemeltetők Európai Hálózatával való szinkronizálást követő folyamatban, valamint támogatta Ukrajnát energiarendszerének folyamatban lévő újjáépítésében is, hozzájárulva ezzel a régió energiaellátásának biztonságához.

Folytatódott az együttműködés a Nemzetközi Megújulóenergia-ügynökséggel (IRENA) azzal a céllal, hogy a keleti partnerség országaiban azonosítsák a megújuló energiaforrások fejlesztésének és integrációjának feltételeit és akadályait.

Ukrajnában az Energiahatékonysági Alap (EEF) uniós támogatású kiemelt kezdeményezése keretében (104 millió EUR összegű uniós támogatás) folytatódott a többlakásos épületekre irányuló energiahatékonysági beruházási program sikeres végrehajtása. 2023. március végéig az EEF közel 80 000 háztartást vont be, és 261 projektet valósítottak meg részben vagy

egészben többlakásos épületekben (ezek több mint 80 %-a mélyfelújítás volt). 2022-ben az EEF új helyreállítási programot indított, amely támogatja a háború miatt nem szerkezetileg megrongálódott lakóépületek gyors javítását.

A kelet-európai energiahatékonysági és környezeti partnerség (E5P) részeként az EU több, az EBRD által irányított, energiahatékonysággal és távfűtéssel kapcsolatos projektet társfinanszírozott **Ukrajnában**. A távfűtés rehabilitációjára irányuló projektek Zsitomirt, Ternopilt, Lvivet, Luckot és Csernyivcit fedik le, teljes költségvetésük pedig mintegy 110 millió EUR, amelyhez az EBRD 48 millió EUR összegű kölcsönhozzájárulást nyújt. Folyamatban vannak a dnyiprói középületekre vonatkozó energiahatékonysági projektek, amelyek költségvetése 39 millió EUR, ebből az EBRD 20 millió EUR összegben nyújt kölcsönhozzájárulást. Az EBB 2023 márciusában az EU és az E5P program támogatásával új nagyszabású programot indított az ukrajnai középületek (akár 1 000 kórház és iskola) felújítására. Ez most már a nem energiahatékonysági szempontokra is ki fog terjedni, mint például az óvóhelyek, a tűzvédelmi intézkedések javítása és a fogyatékkal élő személyek hozzáféréseinek javítása. A 2022-ben megkezdett és még folyamatban lévő fontos munka két uniós finanszírozású sürgősségi segítségnyújtási programot foglal magában a belső menekültek elhelyezésére vonatkozóan.

Moldovában 2022-ben írták alá az energiahatékonysági programot (amelyet az EBRD és az EBB 15 millió EUR vissza nem térítendő támogatásából, valamint két 30 millió EUR összegű hiteltől finanszíroznak). Ez az első országos energiahatékonysági kezdeményezés Moldovában. A program által megcélzott fő épületkategóriák az állam és/vagy az önkormányzatok tulajdonában lévő középületek. A teljes beruházás becsült összege mintegy 94 millió EUR. Az E5P program keretében finanszírozott, a chişinăui középületek energiahatékonyságára irányuló program a végrehajtás második szakaszába lépett, és 119 középület felújítását célozza. A balti távfűtési projekt 1. szakasza (11 millió EUR összegű teljes költségvetés, 7 millió EUR összegű EBRD-kölcsön) lezárult, a 2. szakasz pedig elkezdődött (18 millió EUR összegű teljes költségvetés, 14 millió EUR összegű EBRD-kölcsön).

Grúziában 2023 áprilisában lezárult az Ausztria és Németország vezette konzorcium által az energiaszabályozási bizottsággal közösen végrehajtott ikerintézményi projekt. A projekt az energiapiac fejlődését előmozdító tevékenységekre terjedt ki, beleértve a grúz nemzeti energia- és vízellátási szabályozó hatóság piaci szabályozásban, megújulóenergia-integrációban és energiahatékonyságban betöltött szerepének előmozdítását. 2021–2022-ben 135 millió EUR összegű uniós támogatást nyújtottak Moldovának, hogy segítsék a lakosság legkiszolgáltatottabb rétegeit a növekvő energiaköltségek kezelésében, valamint támogassák az ország hosszú távú társadalmi-gazdasági helyreállítását, energiabiztonságát és energetikai átmenetét. Az Energiaközösség titkársága által irányított és az Európai Bizottság társelnökletével működő **Ukrajnai** Energiatámogatási Alap közel 7,6 millió EUR értékben finanszírozta fejlett gázberendezések szállítását az ukrán gázszállítási rendszer-üzemeltető számára a megrongálódott létesítmények és a felszabadított területeken található létesítmények helyreállítása céljából.

Grúziában az E5P keretében energiahatékonysági projektet hajtottak végre a hegyvidéki régiókban található iskolák számára (2,6 millió EUR összegű vissza nem térítendő támogatás). Ezzel párhuzamosan a KfW és az EBRD a középületek energiahatékonyságának javítására irányuló, az EU által nyújtott 13 millió EUR összegű vissza nem térítendő támogatással megvalósuló programot hajtott végre.

Az EBRD által működtetett, **az éghajlatváltozással foglalkozó pénzügyi és technológiaátadási központ – „EU4Climate”** keret segíti a kkv-kat és a közepes piaci

tőkeértékű vállalatokat abban, hogy innovatív és környezetbarát technológiák bevezetésével csökkentsék a környezetre gyakorolt hatásukat, valamint energia- és vízköltségeiket.

A folyamatban lévő „EU4Climate” program segítette a partnerországokat abban, hogy a Párizsi Megállapodással összhangban javítsák az éghajlatváltozás mérséklésére és az ahhoz való alkalmazkodásra irányuló szakpolitikákat, valamint hogy az alacsony kibocsátású és az éghajlatváltozás hatásaival szemben reziliens gazdaság felé mozduljanak el. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség mint végrehajtó partner részvételével új projekt indult, amelynek célja, hogy segítse **Grúziát, Moldovát és Ukrajnát** egy hatékony éghajlat-politikai irányítási rendszer létrehozásában.

A természeti értékek kezelése, éghajlat és környezet

2022-ben a körforgásos gazdaságba történő beruházások a kkv-k támogatása révén felszabadított finanszírozásból profitáltak. Ezt a vállalkozások számára elsősorban az „EU4Environment” program keretében nyújtott szabályozási támogatás és tanácsadási szolgáltatások kísérték. Ukrajnában az EU továbbra is támogatta a különböző hulladékáramokra vonatkozó kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerek létrehozását. Emellett véglegesítették a grúziai és ukrainai régiókra vonatkozó iparihulladék-térképeket. Moldovában elvégezték a vulkanési szabad gazdasági övezet és a Tracom ipari park zöld ipari parkká történő átalakításának előzetes megvalósíthatósági értékelését. Moldovában lezárult a meglévő kiterjesztett gyártói felelősségi mechanizmusok értékelése, és szakpolitikai ajánlásokat fogalmaztak meg. Ezek között szerepeltek olyanok, amelyek az elektromos és elektronikai berendezésekből és hulladékelemekből származó hulladékokkal kapcsolatos kiterjesztett gyártói felelősség végrehajtására vonatkozó jogi keret javítására irányultak. Ami a szabályozási támogatást illeti, Grúzia segítséget kapott a 2016–2030-as időszakra vonatkozó nemzeti hulladékgazdálkodási stratégiájának aktualizálásához és a 2022–2026-os időszakra szóló új nemzeti hulladékgazdálkodási terv kidolgozásához. A kormány 2022 augusztusában fogadta el ezeket a dokumentumokat, amelyek frissített célértékeket tartalmaznak, foglalkoznak a biológiailag lebontható és veszélyes hulladékokkal kapcsolatos kérdésekkel, és felvázolják a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerekre vonatkozó követelményeket.

Ami a tanácsadási támogatást illeti, a vállalkozásfejlesztési szervezettel való együttműködésnek köszönhetően ökoinnovációs értékeléseket és ütemterveket dolgoztak ki öt, a moldovai bor- és ruházati ágazatban működő kkv számára. Nyolc, a mezőgazdasági és a turizmus-vendéglátás ágazatban működő grúz kkv kapott hasonló tanácsadási támogatást. Jelenleg folyik három ukrainai és öt grúziai exportorientált vállalat termékeinek értékelése a termékek környezeti lábnyomára vonatkozó módszertan alkalmazásával.

Ukrajnában, Moldovában és Grúziában a vízinfrastuktúra tekintetében tartósan hiányzik a tőkeberuházás, a karbantartás és a javítás. A gazdaságélénkítési és beruházási terv célja ezért a vízellátás és a szennyvízkezelés további fejlesztése, valamint a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek gyakorlati megvalósításának elősegítése. Az EU támogatásával számos beruházási projekt van folyamatban Ukrajnában, Moldovában és Grúziában. Oroszország agressziós háborújával összefüggésben az uniós finanszírozásnak köszönhetően 6,9 millió ukrainai lakos jut újra tiszta vízhez. Az EU számos nemzetközi pénzügyi szervezettel – többek között az AFD-vel, az EBB-vel, az EBRD-vel, a KfW-vel és a NEFCO-val – együttműködve mozgósította a vízinfrastuktúrába történő beruházások finanszírozását.

A vízügyi ágazat reformjához és beruházásaihoz nyújtott technikai támogatás érdekében 2022 elején elindult az „EU4Environment – Water and Data” program végrehajtása, amelynek első eredményei már láthatók. A vízzel kapcsolatos nemzeti szakpolitikai

párbeszéd valamennyi partnerországban újraindult. A program keretében Grúziában megkezdődött az új vízgyűjtő-gazdálkodási tervek kidolgozása, Ukrajnában pedig folytatódott a Dnyeper folyó vízgyűjtő-gazdálkodási tervével kapcsolatos munka. Az erdőgazdálkodásba, a biológiai sokféleségbe és a természetvédelembe való beruházások azonosításának támogatása a kezdeti szakaszban van. Ukrajna és Moldova azonban előrelépést tett ezen a területen az EU LIFE programjához való csatlakozása révén.

Az erdőgazdálkodásba és a védett területekbe való beruházások azonosításához nyújtott támogatás a kezdeti szakaszban van.

Digitális infrastruktúra és szolgáltatások

Az EU a gazdaságélénkítési és beruházási terven keresztül kötelezettséget vállalt arra, hogy akár **1,5 milliárd EUR összegű köz- és magánberuházást** mozgósít a régió uniós szabványokkal összhangban történő digitális transzformációjának támogatására. A terv a digitális konnektivitással kapcsolatos **kiemelt kezdeményezéseket** is tartalmaz, amelyeket a keleti partnerekkel közösen azonosítottak beruházási prioritásokként. Ezek a projektek beépülnek a szélesebb körű **Global Gateway stratégiába**.

A gazdaságélénkítési és beruházási terv elindítása óta az EU aktívan együttműködik az európai és nemzetközi pénzügyi szervezetekkel, az uniós tagállamokkal és a magánszektorral a régió digitális projektjeinek támogatása érdekében. Ez magában foglalja a gyors és megfizethető internet kiépítését **Grúzia** vidéki területein, valamint az EU-t Grúziával, illetve a Fekete-tengeren keresztül a dél-kaukázusi régióval összekötő digitális kábel kiépítésének előkészítését. Az EU e projektekben való részvétele döntő fontosságú volt annak biztosításához, hogy azok megfeleljenek az uniós digitális szabványoknak, különösen a kiberbiztonság (5G eszköztár) és az internethez való nyílt hozzáférés tekintetében.

A **digitális gazdaság** területén az „EU4Digital” kezdeményezés részeként kilenc kísérleti tevékenységet hajtottak végre az uniós tagállamok, valamint Ukrajna, Moldova és Grúzia között az e-kereskedelem, az e-vámügy és az elektronikus aláírás terén az Európai Unió digitális egységes piacához való hozzáférés javítása érdekében. A Bizottság **önkéntes barangolási megállapodások** megkötését segítette elő az EU-ban, valamint **Ukrajnában és Moldovában** működő távközlési szolgáltatók között, ami kézzelfogható előnyökkel járt a polgárok és a vállalkozások számára.

Moldovában és Grúziában széles sávú rendszerekre vonatkozó nemzeti stratégiát dolgoztak ki annak érdekében, hogy megkönnyítsék a régióban a nagy sebességű és megfizethető internetre irányuló beruházásokat. Ennek keretében az EBB és a Világbank 70 millió EUR összegű társberuházást hajtott végre Grúziában a széles sávú rendszerek vidéki közösségekben történő kiépítésére. A kutatási és oktatási intézmények számára a nemzetközi összeköttetés ára az elmúlt években 70 %-kal csökkent. Emellett az EU, **Moldova és Ukrajna** között két szupergyors (legfeljebb 400 Gbps) digitális sztrádát hoztak létre a kutatási és innovációs együttműködés – többek között a Horizont Európa programban való részvétel – elősegítése érdekében.

Ukrajnában az orosz agresszió kezdete óta mozgósított kiegészítő finanszírozás támogatta az ország reziliens digitális transzformációját, beleértve a nyilvántartások interoperabilitását, az uniós szabványokkal összehangolt elektronikus személyazonosságot és az adatmentéseket. A támogatás hozzájárul ahhoz is, hogy Ukrajna összhangba hozza jogszabályait a barangolási szolgáltatásokra vonatkozó uniós vívmányokkal, és így csatlakozhasson a belföldi díjszabás szerinti barangolás uniós térségéhez.

Egészségügy és egészségügyi rendszerek

Moldovában az EU és az Egészségügyi Világszervezet (WHO) oltóanyag-bevezetési projektje technikai támogatást nyújtott az egészségügyi minisztériumnak és más érdekelt feleknek az oltási szolgáltatások nyújtására vonatkozó tervek, a nemzeti immunizációs vészhelyzeti tervek és a Moldovában mint menekülteket befogadó országban jelentkező kockázatok értékelésének kidolgozásához. Forrásokat különítettek el a hűtési láncához és az informatikához szükséges eszközök beszerzésére. Ez a beszerzés magában foglalta a nemzeti raktárak és 10 regionális oltóanyagraktár számítógépeit és felszereléseit, valamint a nemzeti népegészségügyi hivatal által tett támogató felügyeleti látogatásokhoz szükséges 15 járművet. Az EU kommunikációs kampányokat támogatott a legalacsonyabb átoltottságú 37 körzet közül 10-ben.

Grúziában célzott technikai segítséget nyújtottak az immunizációra vonatkozó minőségi formatív kutatással kapcsolatos protokoll, valamint az egészségügyi dolgozóknak szánt, az általános immunizációról és a Covid19 elleni védőoltásról szóló integrált képzési csomag kidolgozásához. Az EU–WHO projekt keretében továbbá a hűtési láncához szükséges eszközöket biztosítottak a nemzeti és körzeti szintű oltóanyag-tárolási infrastruktúra megerősítése érdekében.

Humán tőke

Az oktatási reform támogatása – beleértve az alapfokú, a felső- és a szakoktatást, a szakképzést és az egész életen át tartó tanulást – a gazdaságélénkítési és beruházási terv egyik központi eleme. Az ifjúsági és diákcsera-lehetőségek biztosítása (pl. az Erasmus+ programon keresztül), valamint a kutatási kapacitásba való nagyobb mértékű beruházás a gazdaságélénkítési és beruházási terv humántőke-fejlesztéshez nyújtott támogatásának központi részét képezi.

Ami a diákcseréket illeti, 2022-ben 3 507 ukrán, moldovai és grúz hallgató folytathatott tanulmányokat az EU-ban lévő egyetemeken, és 429 diák tanulhatott a három ország egyetemeinek egyikében. Összesen 2 504 tudományos dolgozó tölthetett időt egy másik európai egyetemen, 1 864 tudományos dolgozó pedig a három ország egyetemeinek egyikén.

Ukrajnában az EU régóta támogatja az oktatási ágazatot, ami nagyjából négy területet fed le: az alap- és középfokú oktatás és az „új ukrán iskola” reform támogatása (2 millió EUR); a szakképzés reformjának (16 millió EUR technikai segítségnyújtásként) és a felújításoknak a támogatása (21 millió EUR); valamint a felsőoktatás támogatása a Kelet-Ukrajna elleni orosz agresszió miatt 2014-ben székhelyüket elhagyni kényszerült egyetemeknek nyújtott támogatások révén (különbféle vissza nem térítendő támogatások, 10 millió EUR).

Oroszország Ukrajna elleni agressziós háborúja a **meglévő támogatás** és további prioritások **kiigazításához** vezetett a szükséghelyzeti támogatás lehetővé tétele érdekében (például a szakképzési iskoláknak biztosított elektromos generátorok). Ezen túlmenően az EU: i. iskolai létesítményeket állított helyre – 66 millió EUR összegű költségvetés-támogatás formájában (az Európai Bizottság által irányított projekteken keresztül nyújtott 34 millió EUR mellett); ii. iskolabuszokat szerzett be (14 millió EUR); és iii. a „U-LEAD Európával” program II. szakaszában (a helyi iskolák rezilienciáját célzó rehabilitáció) 5 millió EUR-t nyújtott arra, hogy a háború sújtotta települések reziliens helyi közszolgáltatókká váljanak – különösen az oktatás területén – az Ukrajna elleni orosz agressziós háború helyi hatásának enyhítése érdekében.

2022-ben az EU 12 millió EUR-t különített el az oktatás és a foglalkoztatás támogatására Moldovában, amelyből 10 millió EUR az oktatásra irányult az oktatás színvonalának és relevanciájának javítása érdekében, valamint hogy mindenkinek lehetősége legyen egész

életén át tanulni. A másik 2 millió EUR-s összeg a munkavállalás és az országos munkafeltételek javítására vonatkozó jogi keretre, szakpolitikákra és kapacitásra irányult.

Grúziában a készségfejlesztést és a munkaerőpiaci igények kielégítését célzó program (48,5 millió EUR) célja, hogy a szakképzés színvonalának javítása révén támogassa a magánszektor igényeinek megfelelő készségek megerősítését. 2022-ben 7 millió EUR-t folyósítottak e program költségvetés-támogatási része keretében. Különös előrelépést értek el azzal, hogy új módszertant vezettek be a szakképzési képesítések fejlesztésére annak érdekében, hogy Grúzia rendszerét közelítsék az uniós és nemzetközi rendszerekhez.

Mutatók	HARMADIK FELEK MUTATÓI A TAGJELÖLT ORSZÁGOKBAN ÉS A POTENCIÁLIS TAGJELÖLT ORSZÁGOKBAN FENNÁLLÓ DEMOKRÁCIA, JÓ KORMÁNYZÁS ÉS JOGÁLLAMISÁG HELYZETÉRE VONATKOZÓAN ⁶									
	Albánia	Bosznia-Hercegovina	Kosзовó	Észak-Macedónia	Montenegró	Szerbia	Törökország	Grúzia	Moldova	Ukrajna
Nations in Transit 2023 – demokráciára vonatkozó pontszámok, Freedom House https://freedomhouse.org/count-ries/nations-transit/scores	Teljes pontszám: 46/100 (2022: 46/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)	Teljes pontszám: 37/100 (2022: 38/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)	Teljes pontszám: 38/100 (2022: 38/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)	Teljes pontszám: 48/100 (2022: 47/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)	Teljes pontszám: 46/100 (2022: 47/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)	Teljes pontszám: 46/100 (2022: 46/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)	n.a.	Teljes pontszám: 34/100 (2022: 35/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)	Teljes pontszám: 36/100 (2022: 35/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)	Teljes pontszám: 39/100 (2022: 39/100) Állapot: átmeneti vagy hibrid rendszer (2022: átmeneti vagy hibrid rendszer)
Freedom in the World 2023 – a szabadság globális szintjére vonatkozó pontszámok, Freedom House https://freedomhouse.org/count-ries/freedom-world/scores	Teljes pontszám: 67/100 (2022: 67/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)	Teljes pontszám: 52/100 (2022: 53/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)	Teljes pontszám: 60/100 (2022: 56/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)	Teljes pontszám: 68/100 (2022: 67/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)	Teljes pontszám: 67/100 (2022: 67/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)	Teljes pontszám: 60/100 (2022: 62/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)	Teljes pontszám: 32/100 (2022: 32/100) Állapot: nem szabad (2022: nem szabad)	Teljes pontszám: 58/100 (2022: 58/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)	Teljes pontszám: 62/100 (2022: 62/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)	Teljes pontszám: 50/100 (2022: 61/100) Állapot: részben szabad (2022: részben szabad)
2022. évi demokrácia-mutató – The Economist Intelligence Unit https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022/	Összesített pontszám: 6,41/10 (2021: 6,11/10) Rangsorban elfoglalt hely: 64/167 (2021: 68/167) Rendszer típusa: hiányos demokrácia (2021: hiányos demokrácia)	Összesített pontszám: 5,00/10 (2021: 5,04/10) Rangsorban elfoglalt hely: 97/167 (2021: 95/167) Rendszer típusa: hibrid rendszer (2021: hibrid rendszer)	n.a.	Összesített pontszám: 6,10/10 (2021: 6,03/10) Rangsorban elfoglalt hely: 72/167 (2021: 73/167) Rendszer típusa: hiányos demokrácia (2021: hiányos demokrácia)	Összesített pontszám: 6,45/10 (2021: 6,02/10) Rangsorban elfoglalt hely: 61/167 (2021: 74/167) Rendszer típusa: hiányos demokrácia (2021: hiányos demokrácia)	Összesített pontszám: 6,33/10 (2021: 6,36/10) Rangsorban elfoglalt hely: 68/167 (2021: 63/167) Rendszer típusa: hiányos demokrácia (2021: hiányos demokrácia)	Összesített pontszám: 4,35/10 (2021: 4,35/10) Rangsorban elfoglalt hely: 103/167 (2021: 103/167) Rendszer típusa: hibrid rendszer (2021: hibrid rendszer)	Összesített pontszám: 5,20/10 (2021: 5,12/10) Rangsorban elfoglalt hely: 90/167 (2021: 91/167) Rendszer típusa: hibrid rendszer (2021: hibrid rendszer)	Összesített pontszám: 6,23/10 (2021: 6,10/10) Rangsorban elfoglalt hely: 69/167 (2021: 69/167) Rendszer típusa: hiányos demokrácia (2021: hiányos demokrácia)	Összesített pontszám: 5,42/10 (2021: 5,57/10) Rangsorban elfoglalt hely: 87/167 (2021: 86/167) Rendszer típusa: hibrid rendszer (2021: hibrid rendszer)

⁶ A táblázat a harmadik felek legfrissebb rendelkezésre álló rangsorát és/vagy pontszámait mutatja be. Az előző értékelésből származó adatokra való további hivatkozás zárójelben szerepel, ha rendelkezésre állnak az adatok.

2023. évi sajtószabadság-index – Riporterek Határok Nélkül https://rsf.org/en/index	Globális pontszám: 57,86/100 (2022: 56,41/100) Rangsorban elfoglalt hely: 96/180 (2022: 103/180)	Globális pontszám: 65,43/100 (2022: 65,64/100) Rangsorban elfoglalt hely: 64/180 (2022: 67/180)	Globális pontszám: 68,38/100 (2022: 67,00/100) Rangsorban elfoglalt hely: 56/180 (2022: 61/180)	Globális pontszám: 74,35/100 (2022: 68,44/100) Rangsorban elfoglalt hely: 38/180 (2022: 57/180)	Globális pontszám: 74,28/100 (2022: 66,54/100) Rangsorban elfoglalt hely: 39/180 (2022: 63/180)	Globális pontszám: 59,16/100 (2022: 61,51/100) Rangsorban elfoglalt hely: 91/180 (2022: 79/180)	Globális pontszám: 33,97/100 (2022: 41,25/100) Rangsorban elfoglalt hely: 165/180 (2022: 149/180)	Globális pontszám: 61,69/100 (2022: 59,30/100) Rangsorban elfoglalt hely: 77/180 (2022: 89/180)	Globális pontszám: 77,62/100 (2022: 73,47/100) Rangsorban elfoglalt hely: 28/180 (2022: 40/180)	Globális pontszám: 61,19/100 (2022: 55,76/100) Rangsorban elfoglalt hely: 79/180 (2022: 106/180)
2022. évi jogállamisági index – World Justice Project https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2022/	Összesített pontszám: 0,49/1 (2021: 0,49/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 87/140 (2021: 83/139)	Összesített pontszám: 0,52/1 (2021: 0,52/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 70/140 (2021: 72/139)	Összesített pontszám: 0,56/1 (2021: 0,55/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 57/140 (2021: 60/139)	Összesített pontszám: 0,53/1 (2021: 0,53/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 63/140 (2021: 64/139)	n.a.	Összesített pontszám: 0,49/1 (2021: 0,49/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 83/140 (2021: 81/139)	Összesített pontszám: 0,42/1 (2021: 0,42/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 116/140 (2021: 117/139)	Összesített pontszám: 0,60/1 (2021: 0,61/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 49/140 (2021: 49/139)	Összesített pontszám: 0,52/1 (2021: 0,51/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 68/140 (2021: 73/139)	Összesített pontszám: 0,50/1 (2021: 0,51/1) Globális rangsorban elfoglalt hely: 76/140 (2021: 74/139)
2022. évi globális kormányzati mutatók – Jogállamiság, Világbank-csoport http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 47,17/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 41,5/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 39,62/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 50,00/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 48,58/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 49,06/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 36,79/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 56,60/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 41,98/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 18,87/100
2022. évi globális kormányzati mutatók – Kormányzási hatékonyság, Világbank-csoport http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 56,60/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 12,74/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 44,34/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 49,53/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 51,42/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 57,08/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 43,87/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 72,64/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 40,57/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 33,02/100
2022. évi globális kormányzati mutatók – A korrupció ellenőrzése, Világbank-csoport http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 38,68/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 25,94/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 47,17/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 43,87/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 50,94/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 35,38/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 34,91/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 72,17/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 42,92/100	Percentilis-alapú, rangsorban elfoglalt hely: 29,25/100

2022. évi korrupcióérzékelési index – Transparency International https://www.transparency.org/en/cpi/2022	Pontszám: 36/100 (2021: 35/100) Rangsorban elfoglalt hely: 101/180 (2021: 110/180)	Pontszám: 34/100 (2021: 35/100) Rangsorban elfoglalt hely: 110/180 (2021: 110/180)	Pontszám: 41/100 (2021: 39/100) Rangsorban elfoglalt hely: 84/180 (2021: 87/180)	Pontszám: 40/100 (2021: 39/100) Rangsorban elfoglalt hely: 85/180 (2021: 87/180)	Pontszám: 45/100 (2021: 46/100) Rangsorban elfoglalt hely: 65/180 (2021: 64/180)	Pontszám: 36/100 (2021: 38/100) Rangsorban elfoglalt hely: 101/180 (2021: 96/180)	Pontszám: 36/100 (2021: 38/100) Rangsorban elfoglalt hely: 101/180 (2021: 96/180)	Pontszám: 56/100 (2021: 55/100) Rangsorban elfoglalt hely: 41/180 (2021: 45/180)	Pontszám: 39/100 (2021: 36/100) Rangsorban elfoglalt hely: 91/180 (2021: 105/180)	Pontszám: 33/100 (2021: 32/100) Rangsorban elfoglalt hely: 116/180 (2021: 122/180)
--	--	--	--	--	--	---	---	--	---	--

STATISZTIKAI ADATOK (2023. augusztus 31-én), 1. rész (Albánia – Montenegró)

Demográfia	Megjegyzés	Albánia		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó		Észak-Macedónia		Montenegró		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Teljes népesség (ezer fő)		2 846 s	2 830 s	:	:	1 782 s	1 798 s	2 076 s	2 069 s	622 s	621 s	447 485 s	447 001 bps
A 15–64 évesek hányada a teljes népességben (%)		68,4 s	68,2 s	:	:	67,1 s	67,3 s	69,3 s	69,1 s	66,5 s	66,2 s	64,3 ps	64,1 bps
A természetes szaporodás (fogyás) arányszáma (1 000 lakosra vetítve)		0,2	–1,2	:	:	7,4 ep	:	–3,2	–5,1	–0,3	–3,4	–2,5 ep	–2,7 bep
A férfiak születéskor várható élettartama (év)		75,2	73,6	:	:	:	:	72,2	71,1 b	73,2	70,8	77,5 ep	77,2 bep
A nők születéskor várható élettartama (év)		79,6	77,7	:	:	:	:	76,7	75,5 b	78,8	77,0	83,2 ep	82,9 bep

Munkaerőpiac	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Aktivitási ráta a 20–64 évesek körében: a 20–64 éves népesség gazdaságilag aktív hányada (%)													
Összesen	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	75,3 ew	75,1 ew	62,3 bw	63,4 bw	42,9 w	43,9 w	70,5	70,5 w	67,2	64,7 w	77,6	78,4 b
Férfiak	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	83,9 ew	84,2 ew	75,4 bw	76,7 bw	63,0 w	63,8 w	82,5	83,2 w	74,6	71,7 w	83,6	84,0 b
Nők	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	66,9 ew	66,3 ew	49,1 bw	50,0 bw	23,1 w	24,4 w	58,2	57,4 w	59,9	57,8 w	71,7	72,9 b
Foglalkoztatási ráta a 20–64 éves népesség körében (%)													
Összesen	1) 2) 3) 4) 5) 6)	66,3 ew	66,3 ew	52,5 bw	52,6 bw	32,3 w	35,1 w	59,1	59,5 w	55,2	54,2 w	72,2	73,1 b
Férfiak	1) 2) 3) 4) 5) 6)	74,0 ew	74,6 ew	64,9 bw	66,0 bw	48,8 w	51,9 w	68,9	69,5 w	61,7	59,8 w	78,0	78,5 b
Nők	1) 2) 3) 4) 5) 6)	58,8 ew	58,3 ew	40,0 bw	39,1 bw	16,0 w	18,5 w	49,0	49,2 w	48,8	48,7 w	66,5	67,6 b
Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő 15–24 évesek, a korosztály népességének %-ában	1) 2) 8) 5) 4) 9)	26,6 w	24,0 w	21,6 w	19,9 w	33,6 w	32,1 w	19,6	17,9 w	21,1	20,2 w	11,1	10,8 b

Munkaerőpiac (folyt.)	Megjegyzés	Albánia		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó		Észak-Macedónia		Montenegró		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő 15–29 évesek, a korosztály népességének %-ában	1) 2) 8) 5) 4) 9)	27,9 w	26,1 w	25,9 w	25,1 w	40,4 w	36,6 w	26,2	24,3 w	26,6	26,5 w	13,8	13,1 b
Foglalkoztatás a fő ágazatok szerint													
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	36,1 ew	33,8 ew	12,0 bw	9,4 bw	4,8 w	2,8 w	12,0 s	11,5 w	7,5 s	6,4 w	4,3 s	3,8 bs
Ipar (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	13,4 ew	13,8 ew	23,9 bw	24,4 bw	16,3 w	14,8 w	23,9 s	23,9 w	10,1 s	10,2 w	18,2 s	18,0 bs
Építőipar (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	7,0 ew	8,1 ew	9,5 bw	9,1 bw	11,1 w	10,5 w	6,9 s	6,8 w	8,3 s	6,7 w	6,6 s	6,6 bs
Szolgáltatások (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	43,5 ew	44,3 ew	54,7 bw	57,0 bw	67,9 w	71,9 w	57,1 s	57,7 w	73,5 s	76,7 w	70,1 s	70,9 bs
Közszektorbeli alkalmazottak az összes foglalkoztatott arányában, 20–64 évesek (%)	11) 12) 13) 5) 4)	15,5 ew	16,3 ew	19,1 bw	19,8 bw	28,7 w	28,3 w	24,4 w	25,6 w	30,5 w	32,7 w	:	:
Magánszektorbeli alkalmazottak az összes foglalkoztatott arányában, 20–64 évesek (%)	14) 1) 13) 2) 5)	84,5 ew	83,7 ew	80,9 bw	80,2 bw	71,3 w	71,7 w	75,6 w	74,4 w	65,6 w	63,7 w	:	:
Munkanélküliségi ráta (a gazdaságilag aktív népesség %-ában)													
Összesen	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	11,8 ew	11,6 ew	15,9 bw	17,4 bw	25,8 w	20,6 w	16,4	15,7 w	17,9	16,6 w	7,1	7,1 b
Férfiak	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	11,6 ew	11,4 ew	14,2 bw	14,4 bw	23,4 w	18,9 w	16,7	16,4 w	17,5	17,1 w	6,8	6,8 b
Nők	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	12,0 ew	11,8 ew	18,6 bw	22,0 bw	32,2 w	24,9 w	15,9	14,6 w	18,4	15,9 w	7,4	7,4 b
15–24 éves fiatalok	1) 2) 3) 4) 5) 6)	26,5 ew	27,1 ew	36,6 bw	38,3 bw	49,1 w	38,0 w	35,7	36,4 w	36,0	37,1 w	16,8	16,7 b
Tartós (>12 hónap)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	7,0 ew	7,3 ew	11,9 bw	13,7 bw	18,4 w	14,5 w	12,4	12,5 w	13,4	11,0 w	2,5	2,8
Átlagos havi nominálbérek és -keresetek (EUR)	17) 18) 19) 20) 21) 6)	434 sw	474 sw	489 sw	510 sw	466 sw	484 sw	441 sw	466 sw	524 sw	532 sw	:	:

Oktatás	Megjegyzés	Albánia		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó		Észak-Macedónia		Montenegró		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Korai iskolaelhagyók: a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkező, további oktatásban és képzésben nem részesülő 18–24 évesek százalékos aránya	1) 2) 8) 5) 4)	15,6 w	17,4 w	4,7 w	4,7 w	7,8 w	7,0 w	5,7	4,6 w	3,6	6,7 w	9,9	9,8 b
Az oktatásra fordított kiadások a GDP arányában (%)	6) 22) 23)	3,3 psw	3,1 sw	4,3 sw	:	4,6 sw	4,3 sw	:	:	:	:	5,0 d	:
A legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves teljes népesség körében	1) 2) 3) 4) 5) 6) 24)	17,9 w	17,2 w	5,8 bw	6,1 bw	10,2 w	9,8 w	6,1	4,9 w	:	2,8 w	15,7	15,6 b
A legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves férfiak körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	18,5 w	18,4 w	5,8 bw	6,8 bw	9,1 w	10,3 w	5,9	4,9 w	:	3,4 w	18,5	18,1 b
A legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves nők körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	17,4 w	16,1 w	5,9 bw	5,3 bw	11,5 w	9,4 w	6,2	4,9 w	:	2,2 w	12,9	12,9 b
A középfokú vagy posztsekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves teljes népesség körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	51,5 w	56,3 w	84,2 bw	84,5 bw	78,8 w	75,6 w	85,2	88,8 w	83,3	85,2 w	66,8	65,7 b
A középfokú vagy posztsekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves férfiak körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	60,2 w	65,0 w	86,1 bw	86,5 bw	83,1 w	78,4 w	89,0	91,8 w	85,7	87,6 w	67,5	66,3 b
A középfokú vagy posztsekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves nők körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	42,4 w	48,1 w	82,3 bw	82,4 bw	73,8 w	72,6 w	81,1	85,7 w	80,6	82,6 w	66,0	65,1 b
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves teljes népesség körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	33,2 ew	32,1 ew	28,4 bw	28,8 bw	29,1 w	32,3 w	39,7	36,9 w	38,4	39,0 w	41,1	41,9 b

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves férfiak körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	26,7 ew	25,4 ew	23,2 bw	23,9 bw	28,1 w	30,8 w	34,3	31,8 w	35,1	34,9 w	36,0	36,6 b
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves nők körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	40,0 ew	39,3 ew	34,0 bw	34,0 bw	30,3 w	34,0 w	45,3	42,3 w	41,7	43,0 w	46,2	47,2 b

Nemzeti számlák	Megjegyzés	Albánia		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó		Észak-Macedónia		Montenegró		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Bruttó hazai termék													
Folyó árákon (millió EUR)	6) 23)	13 310	15 157 p	17 756	19 995	6 772	7 958	10 852	11 688 p	4 186	4 955	13 471 071	14 567 204
Per fő (EUR)	6) 23)	4 690	5 390 p	:	:	3 800 s	4 426 s	5 240 e	5 672 sw	6 740	8 000	30 050	32 520
Egy főre jutó vásárlóerő-egységben (PPS)		9 213	10 296 p	10 200	:	:	:	11 349 e	:	13 436	15 538	30 054	32 524
Egy főre jutó vásárlóerő-egységben (PPS), az uniós átlaghoz viszonyítva (EU-27 = 100)		30,7	31,7	33,1 s	:	:	:	37,8	:	44,7	47,8	100	100
Éves reál (volumen)változás az előző évhez képest (%)	6) 23)	-3,5 p	:	-3,0	7,4	-5,3	10,7	-4,7	3,9 p	-15,3	13,0	-5,6	5,6
Bruttó hozzáadott érték a fő ágazatok szerint													
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)	6) 23) 25)	21,9	21,1 p	7,0	6,0	8,9	8,6	9,8	8,4 p	9,1	8,0	1,8	1,8
Ipar (%)	6) 23) 25)	12,8	12,9 p	22,8	24,5	24,1	23,6	19,8	19,6 p	13,5	12,5	19,7	20,0
Építőipar (%)	6) 23) 25)	10,2	10,9 p	5,4	5,1	9,3	10,6	6,0	6,3 p	7,3	5,8	5,5	5,5
Szolgáltatások (%)	6) 23) 25)	55,2 s	55,2 ps	64,7 s	64,3 s	57,7 s	57,2 s	64,3 s	65,8 ps	70,0 s	73,8 s	73,0 s	72,7 s

Fizetési mérleg	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (FDI) (millió EUR)	63) 64) 59) 65) 66)	893,6 s	988,8 s	322,2 w	459,8 w	286,6 w	320,4 w	154,7 w	387,5 w	470,5 w	581,6 w	c	-318 026,0 s
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (FDI) (a GDP %-ában)	63) 64) 67) 23)	6,71 s	6,52 ps	1,84 sw	2,41 sw	4,23 s	4,03 s	1,45 psw	3,32 ps	11,24 sw	11,74 sw	c	-2,18 s
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (FDI) az EU-27 viszonylatában (millió EUR)	68) 59) 65) 69) 66)	506,8 s	652,5 s	226,3 w	186,8 w	135,6 s	189,1 s	11,1 w	390,0 s	92,9 w	180,1 w	c	-56 205,8 s
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (FDI) az EU-27 viszonylatában (a GDP %-ában)	68) 70) 23)	3,81 s	4,30 sp	1,29 sw	0,98 sw	2,00 s	2,38 s	0,10 psw	3,34 sp	2,22 sw	3,64 sw	c	-0,39 s
Kivándorlók általi hazautalások a GDP %-ában	71) 72) 23)	5,06 s	5,02 ps	7,26 s	7,78 s	14,47 s	14,49 s	3,07 s	2,95 ps	6,26 s	6,82 s	0,15 s	0,14 s

Áruk külkereskedelme	Megjegyzés	Albánia		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó		Észak-Macedónia		Montenegró		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Az EU-27-be irányuló export hányada az összes kivitel értékében (%)	26) 27)	74,7 s	72,2 s	72,4 s	72,8 s	34,5 s	31,5 s	77,5 s	77,1 s	37,7 s	31,1 s	:	:
Az EU-27-ből származó import hányada az összes behozatal értékében (%)	26) 27)	57,9 s	54,4 s	60,8 s	58,9 s	45,8 s	44,3 s	46,3 s	46,2 s	44,2 s	45,7 s	:	:
Kereskedelmi egyenleg (millió EUR)	26) 28) 27)	-2 670	-3 533	-3 254	-3 744	-2 822	-3 929	-1 818	-2 678	-1 739	-2 067	215 288	55 040
Áruk és szolgáltatások nemzetközi kereskedelme a GDP arányában													
Behozatal (a GDP %-ában)	6) 23)	37,2	44,7 p	47,9	53,9	53,9	65,2	70,5	82,3 p	61,0	62,2	42,8	46,7
Kivitel (a GDP %-ában)	6) 23)	22,7	31,3 p	34,2	42,2	21,7	33,4	57,8	66,2 p	26,0	42,8	46,4	50,5

Államháztartás	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Államháztartási többlet (+) / hiány (-) (%)	29) 30) 31) 23)	-6,8 w	-6,8 fw	-5,3 w	:	-5,2 w	:	-8,1 w	:	-10,7 ew	:	-6,7	-4,8
Bruttó államadósság (%)	32) 29) 33) 31) 34) 23)	72,7 w	76,7 fw	36,6 w	w	21,8 w	:	51,2 w	:	103,1 w	:	90,0	88,0

Pénzügyi mutatók	Megjegyzés	Albánia		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó		Észak-Macedónia		Montenegró		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
A fogyasztói árak éves változása (%)	35) 36) 37) 38)	2,2 d	2,3 d	−1,1 w	2,0 w	0,2 d	3,4 d	1,2 d	3,4 d	−0,5 d	2,5 d	0,7	2,9
A magánszektor összevont adósságállománya a GDP arányában (%)	39) 40)	:	:	−1,2 w	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Teljes külső adósságállomány a GDP arányában (%)	41) 42) 43) 44) 23)	64,2 s	64,4 ps	64,3 sw	60,1 sw	37,2 sw	37,4 sw	78,7 s	81,9 ps	221,6 s	191,5 s	:	:
Teljes devizaadósság-állomány a GDP arányában (%)	45)	66 w	:	:	:	:	:	:	:	17 w	:	:	:
Hitelkamatláb (egy év), évente (%)	46) 47) 48) 49) 50) 51) 52)	6,05 w	5,91 w	3,05 w	3,20 w	6,21 w	5,96 w	2,00 w	1,75 w	5,84 w	5,66 w	:	:
Betéti kamatláb (egy év), évente (%)	46) 53) 48) 54) 55) 50) 56) 57)	0,40 w	0,48 w	0,07 w	0,05 w	1,49 w	1,33 w	0,15 w	0,15 w	0,40 w	0,35 w	:	:
A tartalékeszközök értéke (ideértve az aranyat is) (millió EUR)	48) 41) 42) 43) 58) 59)	3 942,4 w	4 972,2 w	7 091,0 w	8 359,1 w	900,8 w	1 100,3 w	3 359,9 w	3 643,3 w	1 738,5 w	1 748,8 w	:	:
Nemzetközi tartalékok – import hónap-egyenérték	60) 48) 41) 42) 61) 62)	9,6 sw	17,0 sw	10,0 sw	:	3,0 sw	:	5,3 sw	:	8,2 sw	:	:	:

Üzleti környezet	Megjegyzés	Albánia		Bosznia-Hercegovina		Kosзовó		Észak-Macedónia		Montenegró		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Ipari termelési index (2015 = 100)	73) 74) 75) 76)	89,5 w	113,0 w	96,7	106,2	:	:	102,4	103,9	105,8	110,3	98,5	107,5

Infrastruktúra	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
A vasúti hálózat sűrűsége (az ezer km²-re jutó működő vonalak száma)	77) 78) 79) 80) 81) 82)	7,8 sw	7,8 s	19,9 sw	19,9 sw	30,5 sw	30,5 sw	26,9 s	26,9 s	18,0 s	18,0 s	:	:
Autópályák hossza (kilométer)	83)	22	25	218	218	137 w	137 w	335	335	z	z	:	:

Energia	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Nettó energiabehozatal a GDP arányában	84)	1,7 s	2,7 ps	2,7 s	3,5 s	4,2 s	6,7 s	4,8 s	7,7 ps	2,6 s	4,1 s	1,6 s	2,7 s

STATISZTIKAI ADATOK (2023. augusztus 31-én), 2. rész (Szerbia – Ukrajna)

Demográfia	Megjegyzés	Szerbia		Törökország		Grúzia		Moldova		Ukrajna		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Teljes népesség (ezer fő)		6 927 s	6 872 s	83 155 s	83 614 s	3 717 s	3 729 s	2 640 s	2 597 ps	41 733 s	41 419 s	447 485 s	447 001 bps
A 15–64 évesek hányada a teljes népességben (%)		64,8 s	64,5 s	67,8 s	67,7 s	64,5 s	64,2 s	:	66,7 ps	67,6 s	67,4 s	64,3 ps	64,1 bps
A természetes szaporodás (fogyás) arányszáma (1 000 lakosra vetítve)		–8,0	–10,9	:	:	–1,1	–3,8	–3,8 ep	:	–7,8	–10,7 e	–2,5 ep	–2,7 bep
A férfiak születéskor várható élettartama (év)		71,6	70,0	:	:	:	:	:	:	:	:	77,5 ep	77,2 bep
A nők születéskor várható élettartama (év)		77,5	75,7	:	:	:	:	:	:	:	:	83,2 ep	82,9 bep

Munkaerőpiac	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Aktivitási ráta a 20–64 évesek körében: a 20–64 éves népesség gazdaságilag aktív hányada (%)													
Összesen	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	72,5	75,0 b	58,7	61,2 bw	63,2 bw	64,5 w	51,1 w	52,8 w	72,0 w	71,9 w	77,6	78,4 b
Férfiak	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	79,9	82,6 b	79,8	82,3 bw	74,0 bw	76,2 w	55,5 w	57,8 w	78,4 w	78,2 w	83,6	84,0 b
Nők	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	65,2	67,4 b	37,5	40,0 bw	52,8 bw	53,4 w	47,0 w	48,1 w	66,0 w	66,0 w	71,7	72,9 b
Foglalkoztatási ráta a 20–64 éves népesség körében (%)													
Összesen	1) 2) 3) 4) 5) 6)	65,9	66,7 b	51,0	53,9 bw	51,1 bw	50,6 w	49,1 w	51,1 w	65,2 w	64,8 w	72,2	73,1 b
Férfiak	1) 2) 3) 4) 5) 6)	72,9	74,2 b	70,1	73,6 bw	58,7 bw	58,1 w	53,1 w	55,6 w	70,8 w	70,8 w	78,0	78,5 b
Nők	1) 2) 3) 4) 5) 6)	58,9	59,3 b	32,0	34,1 bw	43,9 bw	43,5 w	45,5 w	46,9 w	60,0 w	59,3 w	66,5	67,6 b
Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő 15–24 évesek, a korosztály népességének %-ában	1) 2) 8) 5) 4) 9)	15,9	16,4 b	28,3	24,7 bw	28,5 bw	26,8 w	17,6 w	17,2 w	15,5 w	14,3 w	11,1	10,8 b

Munkaerőpiac (folyt.)	Megjegyzés	Szerbia		Törökország		Grúzia		Moldova		Ukrajna		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő 15–29 évesek, a korosztály népességének %-ában	1) 2) 8) 5) 4) 9)	20,0	18,8 b	32,0	28,4 bw	35,1 bw	34,6 w	26,0 w	26,4 w	20,0 w	19,8 w	13,8	13,1 b
Foglalkoztatás a fő ágazatok szerint													
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	14,6 s	15,0 bs	17,6 s	17,2 bw	19,8 bw	18,9 w	21,1 w	21,5 w	14,1 w	14,1 w	4,3 s	3,8 bs
Ipar (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	22,6 s	23,7 bs	20,5 s	21,3 bw	11,4 bw	11,3 w	14,6 w	14,4 w	17,8 w	18,2 w	18,2 s	18,0 bs
Építőipar (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	5,4 s	6,0 bs	5,7 s	6,2 bw	6,9 bw	7,8 w	7,2 w	7,7 w	7,0 w	7,0 w	6,6 s	6,6 bs
Szolgáltatások (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	57,5 s	55,3 bs	56,2 s	55,3 bw	61,9 bw	62,1 w	57,1 w	56,4 w	61,1 w	60,7 w	70,1 s	70,9 bs
Közszektorbeli alkalmazottak az összes foglalkoztatott arányában, 20–64 évesek (%)	11) 12) 13) 5) 4)	26,4 w	25,8 w	17,7 w	16,9 bw	23,5 bw	24,3 w	29,6 w	28,6 w	:	:	:	:
Magánszektorbeli alkalmazottak az összes foglalkoztatott arányában, 20–64 évesek (%)	14) 1) 13) 2) 5)	73,6 w	74,2 w	82,3 w	83,1 bw	76,5 bw	75,7 w	70,4 w	71,4 w	:	:	:	:
Munkanélküliségi ráta (a gazdaságilag aktív népesség %-ában)													
Összesen	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	9,1	11,1 b	13,2	12,0 bw	18,5 bw	20,6 w	3,8 w	3,2 w	9,5 w	9,8 w	7,1	7,1 b
Férfiak	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	8,8	10,2 b	12,4	10,7 bw	20,2 bw	22,7 w	4,3 w	3,9 w	9,8 w	9,5 w	6,8	6,8 b
Nők	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	9,5	12,1 b	14,9	14,8 bw	16,2 bw	17,8 w	3,3 w	2,5 w	9,1 w	10,1 w	7,4	7,4 b
15–24 éves fiatalok	1) 2) 3) 4) 5) 6)	26,6	26,4 b	25,1	22,6 bw	39,4 bw	42,9 w	10,9 w	9,2 w	19,3 w	19,1 w	16,8	16,7 b
Tartós (>12 hónap)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	4,5	4,9	3,3	3,7 bw	5,8 bw	7,2 w	0,7 w	0,8 w	2,0 w	2,4 w	2,5	2,8
Átlagos havi nominálbérek és -keresetek (EUR)	17) 18) 19) 20) 21) 6)	706 sw	772 sw	384 sw	256 sw	296 sw	372 sw	376 sw	447 sw	334 sw	453 sw	:	:

Oktatás	Megjegyzés	Szerbia		Törökország		Grúzia		Moldova		Ukrajna		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Korai iskolaelhagyók: a legfeljebb alapkú végzettséggel rendelkező, további oktatásban és képzésben nem részesülő 18–24 évesek százalékos aránya	1) 2) 8) 5) 4)	5,6	6,3 b	26,7	23,0 bw	8,2 w	7,3 w	16,9 w	19,6 w	:	:	9,9	9,8 b
Az oktatásra fordított közkiadások a GDP arányában (%)	6) 22) 23)	3,5 sw	3,3 psw	4,0	3,5 sw	3,8 psw	3,6 sw	:	:	5,4 sw	:	5,0 d	:
A legfeljebb alapkú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves teljes népesség körében	1) 2) 3) 4) 5) 6) 24)	6,4	6,7 b	34,4	29,5 bw	7,9 w	7,3 w	21,2 w	23,3 w	2,9 w	2,7 w	15,7	15,6 b
A legfeljebb alapkú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves férfiak körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	6,0	7,7 b	36,7	31,6 bw	8,3 w	7,4 w	24,5 w	27,3 w	3,1 w	2,9 w	18,5	18,1 b
A legfeljebb alapkú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves nők körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	6,8	5,7 b	32,2	27,3 bw	7,5 w	7,2 w	18,0 w	19,4 w	2,8 w	2,5 w	12,9	12,9 b
A középfokú vagy posztsekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves teljes népesség körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	85,4	85,3 b	43,1	47,8 bw	77,3 w	77,2 w	69,4 w	68,2 w	54,9 w	55,2 w	66,8	65,7 b
A középfokú vagy posztsekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves férfiak körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	87,5	86,3 b	45,3	51,1 bw	82,4 w	84,0 w	68,7 w	66,4 w	59,6 w	58,9 w	67,5	66,3 b
A középfokú vagy posztsekunder (nem felsőfokú) végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 20–24 éves nők körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	83,2	84,1 b	40,8	44,5 bw	71,3 w	70,2 w	70,2 w	69,9 w	50,0 w	51,3 w	66,0	65,1 b
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves teljes népesség körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	33,0	35,3 b	33,1	35,5 bw	38,2 w	35,5 w	31,5 w	31,8 w	57,1 w	58,0 w	41,1	41,9 b

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves férfiak körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	27,1	27,7 b	33,9	36,1 bw	33,6 w	32,3 w	24,3 w	28,6 w	49,7 w	51,4 w	36,0	36,6 b
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők százalékos aránya a 30–34 éves nők körében	1) 2) 3) 4) 5) 6)	39,1	43,2 b	32,2	35,0 bw	42,7 w	38,9 w	38,2 w	34,7 w	64,8 w	64,8 w	46,2	47,2 b

Nemzeti számlák	Megjegyzés	Szerbia		Törökország		Grúzia		Moldova		Ukrajna		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Bruttó hazai termék													
Folyó árakon (millió EUR)	6) 23)	46 815	53 329	626 742	689 547	13 871 w	15 732 w	10 116 w	11 569 w	137 133 w	168 710 w	13 471 071	14 567 204
Per fő (EUR)	6) 23)	6 790	7 800	7 520	8 190	3 726 w	4 242 w	3 839 w	4 424 w	3 285 w	4 077 w	30 050	32 520
Egy főre jutó vásárlóerő-egységben (PPS)		12 812	14 349	18 325	20 337	:	:	12 977 w	16 069 w	:	:	30 054	32 524
Egy főre jutó vásárlóerő-egységben (PPS), az uniós átlaghoz viszonyítva (EU-27 = 100)		42,6	44,2	61,0	62,7	:	:	:	:	:	:	100	100
Éves reál (volumen)változás az előző évhez képest (%)	6) 23)	-0,9	7,5	1,9	11,4	-6,8 w	10,5 w	-8,3 w	13,9 w	-3,8 w	3,4 w	-5,6	5,6
Bruttó hozzáadott érték a fő ágazatok szerint													
Mezőgazdaság, erdészet és halászat (%)	6) 23) 25)	7,6	7,6	7,5	6,2	8,3 w	7,4 w	10,8 w	12,3 w	10,8 w	12,7 w	1,8	1,8
Ipar (%)	6) 23) 25)	23,4	23,0	25,6	29,1	15,5 w	17,0 w	15,2 w	14,7 w	20,9 w	23,8 w	19,7	20,0
Építőipar (%)	6) 23) 25)	6,6	7,3	5,9	5,7	8,7 w	7,5 w	11,5 w	9,3 w	3,3 w	3,2 w	5,5	5,5
Szolgáltatások (%)	6) 23) 25)	62,4 s	62,2 s	61,0 s	59,1 s	67,5 w	68,1 w	62,5 w	63,6 w	65,0 w	60,3 w	73,0 s	72,7 s

Fizetési mérleg	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (FDI) (millió EUR)	63) 64) 59) 65) 66)	2 938,5 w	3 656,9 w	3 942,6 s	5 832,2 s	498,7 w	783,6 w	133,4 w	322,7 w	-50,8 w	6 351,5 w	c	-318 026,0 s
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (FDI) (a GDP %-ában)	63) 64) 67) 23)	c	6,86 s	0,63 s	0,85 s	3,60 sw	4,98 sw	1,32 sw	2,79 sw	-0,04 sw	3,76 sw	c	-2,18 s
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (FDI) az EU-27 viszonylatában (millió EUR)	68) 59) 65) 69) 66)	c	1 801,0 s	140,6 s	600,5 s	178,9 w	189,7 w	:	:	-691,7 w	4 748,7 w	c	-56 205,8 s
Nettó (beáramló – kiáramló) közvetlen külföldi befektetés (FDI) az EU-27 viszonylatában (a GDP %-ában)	68) 70) 23)	c	3,38 s	0,02 s	0,09 s	1,29 sw	1,21 sw	:	:	-0,50 sw	2,81 sw	c	-0,39 s
Kivándorlók általi hazautalások a GDP %-ában	71) 72) 23)	4,81 s	:	0,02 s	:	7,34 sw	8,65 sw	8,87 dpsw	:	0,75 psw	:	0,15 s	0,14 s

Áruk külkereskedelme	Megjegyzés	Szerbia		Törökország		Grúzia		Moldova		Ukrajna		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Az EU-27-be irányuló export hányada az összes kivitel értékében (%)	26) 27)	66,2 s	65,8 s	41,1 s	41,1 s	20,9 ew	16,9 sw	66,4 sw	62,5 sw	:	:	:	:
Az EU-27-ből származó import hányada az összes behozatal értékében (%)	26) 27)	55,6 s	53,9 s	33,1 s	31,1 s	23,0 ew	22,9 sw	45,6 sw	46,6 sw	:	:	:	:
Kereskedelmi egyenleg (millió EUR)	26) 28) 27)	−5 019	−6 279	−42 293	−38 925	−3 838 sw	−5 171 sw	−2 572 sw	−2 166 sw	−4 438 sw	:	215 288	55 040
Áruk és szolgáltatások nemzetközi kereskedelme a GDP arányában													
Behozatal (a GDP %-ában)	6) 23)	56,5	62,3	32,2	35,5	56,6 w	59,6 w	51,4 w	57,8 w	40,3 w	41,9 w	42,8	46,7
Kivitel (a GDP %-ában)	6) 23)	48,2	54,5	28,7	35,3	37,3 w	43,2 w	27,9 w	30,6 w	38,8 w	40,7 w	46,4	50,5

Államháztartás	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Államháztartási többlet (+) / hiány (−) (%)	29) 30) 31) 23)	−8,0 w	−4,2 ew	−4,7 w	:	−9,3 w	−6,3 w	−5,1 ew	0,0 ew	−5,4 w	−3,3 w	−6,7	−4,8
Bruttó államadósság (%)	32) 29) 33) 31) 34) 23)	57,7 w	57,5 ew	39,8 w	:	60,1 w	49,6 w	33,1 w	32,6 w	60,4 w	49,0 w	90,0	88,0

Pénzügyi mutatók	Megjegyzés	Szerbia		Törökország		Grúzia		Moldova		Ukrajna		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
A fogyasztói árak éves változása (%)	35) 36) 37) 38)	1,8 d	4,0 d	12,3 d	19,6 d	5,2 w	9,6 w	3,8 w	5,1 w	2,7 w	9,4 w	0,7	2,9
A magánszektor összevont adósságállománya a GDP arányában (%)	39) 40)	:	:	13,0 w	7,6 w	:	:	:	:	:	:	:	:
Teljes külső adósságállomány a GDP arányában (%)	41) 42) 43) 44) 23)	c	75,8 s	60,4 sw	54,3 sw	135,5 sw	124,0 sw	65,5 sw	66,9 sw	74,6 sw	67,8 sw	:	:
Teljes devizaadósság-állomány a GDP arányában (%)	45)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hitelkamatláb (egy év), évente (%)	46) 47) 48) 49) 50) 51) 52)	1,90 w	1,90 w	16,25 w	22,79 w	8,52 w	9,46 w	5,15 w	8,50 w	7,89 w	7,67 w	:	:
Betéti kamatláb (egy év), évente (%)	46) 53) 48) 54) 55) 50) 56) 57)	0,10 w	0,10 w	13,51 w	17,85 w	8,46 w	9,13 w	0,15 w	4,50 w	7,22 w	6,95 w	:	:
A tartalékeszközök értéke (ideértve az aranyat is) (millió EUR)	48) 41) 42) 43) 58) 59)	13 491,7 w	16 454,5 w	81 937,5 w	94 006,1 w	3 532,4 w	3 787,3 w	3 082,9 w	3 445,8 w	23 711,1 w	27 294,4 w	:	:
Nemzetközi tartalékok – importhónap-egyenérték	60) 48) 41) 42) 61) 62)	6,1 sw	:	4,9 sw	6,3 sw	5,4 sw	4,8 sw	7,1 sw	:	:	:	:	:

Üzleti környezet	Megjegyzés	Szerbia		Törökország		Grúzia		Moldova		Ukrajna		EU-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Ipari termelési index (2015 = 100)	73) 74) 75) 76)	111,0	118,5	115,4	135,6	:	:	107,1 w	120,3 w	102,7 w	105,0 w	98,5	107,5

Infrastruktúra	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
A vasúti hálózat sűrűsége (az ezer km ² -re jutó működő vonalak száma)	77) 78) 79) 80) 81) 82)	37,9 sw	38,1 sw	13,3 sw	13,5 sw	22,6 sw	22,2 sw	34,0 sw	34,0 sw	32,8 sw	32,7 sw	:	:
Autópályák hossza (kilométer)	83)	928	928 w	3 523	3 532	208 w	263 w	:	:	15 w	15 w	:	:

Energia	Megjegyzés	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Nettó energiabehozatal a GDP arányában	84)	2,9 s	4,0 s	3,3 s	5,2 s	1,0 sw	1,8 sw	:	:	:	:	1,6 s	2,7 s

Forrás: Eurostat és/vagy a bővítési országok statisztikai hatóságai

: = nem áll rendelkezésre

b = idősortörés

c = bizalmas érték

d = eltérő meghatározás

e = becsült érték

f = előrejelzés

p = ideiglenes

s = Eurostat-becslés

w = a nemzeti statisztikai hivatal által és annak felelőssége mellett szolgáltatott, változatlan formában közzétett adatok, amelyek minőségét és az uniós statisztikai módszertannak való megfelelését semmilyen bizonyíték nem támasztja alá

z = tárgyaltan, ezért 0-val egyenlő

Lábjegyzetek:

- 1) Észak-Macedónia: az egyedi szinten, mintavétel útján gyűjtött adatokon alapuló, személyekre és háztartásokra vonatkozó európai statisztikák közös keretének létrehozásáról szóló új rendeletet nem hajtották végre.
- 2) Bosznia-Hercegovina: 2020. január óta Bosznia-Hercegovinában a munkaerő-felmérést az év során folyamatosan végzik, negyedéves adatok közzétételével. 2020-tól az öt évre lebontott korcsoportok és nem szerinti népességbecslések szerinti súlyozási eljárást is elvégzik.
- 3) Bosznia-Hercegovina: 2021 januárjától a bosznia-hercegovinai statisztikai hivatal megkezdte a munkaerő-felmérés új, átdolgozott módszertanának alkalmazását. A felmérés átdolgozására a 2021. január 1-jén hatályba lépett új európai parlamenti és tanácsi rendelet alapján és azzal összhangban került sor. A munkaerő-felmérés új, átdolgozott módszertanának 2021. januári bevezetésével az előző évben közzétett adatsor megszakadt.
- 4) Törökország: *a felmérés meghatározásának, hatókörének és kialakításának 2021. évi kiigazításai miatt a HLFS-ben a sorozat nem hasonlítható össze a korábbi évekkkel.
- 5) Törökország: az éves munkaerő-felmérésből származó adatok.
- 6) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
- 7) Ukrajna: módszertani kiigazítás: 2019-től az adatok a gazdaságilag aktív népességen (munkaerő) alapulnak.
- 8) Bosznia-Hercegovina: 2020-tól kezdődően a munkaerő-felmérés negyedévente készül, ami a korábbi évek eredményeihez képest az idősorok töréséhez vezet. A munkaerő-felmérés

új, átdolgozott módszertanának 2021. januári bevezetésével ((EU) 2019/1700 rendelet, (EU) 2019/2240 végrehajtási rendelet) az előző évben közzétett adatsor megszakt. Ez azt jelenti, hogy a 2020. és a 2021. évi adatok sem összehasonlíthatók.

- 9) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
- 10) Grúzia: 2020 óta – NACE Rev. 2., 2020 előtt – NACE Rev.1.1.
- 11) Montenegró: az adatok a közszektorbeli foglalkoztatottak számának az alkalmazottak teljes számához viszonyított arányára vonatkoznak.
- 12) Észak-Macedónia: a közszektorban szerepelnek a következő adatok is: egyéb (vegyes, kollektív, állami, meghatározatlan).
- 13) Bosznia-Hercegovina: közszektor alatt a NACE Rev. 2 O, P és Q nemzetgazdasági ága, magánszektor alatt a NACE többi nemzetgazdasági ága értendő.
- 14) Montenegró: idősortörés, mivel korábban csak a foglalkoztatottak válaszoltak erre a kérdésre; 2018 óta minden munkavállaló válaszol erre a kérdésre.
- 15) Ukrajna: legalább 15 éves személyek.
- 16) Grúzia: legalább 15 éves személyek.
- 17) Szerbia: a bérekre és keresetekre vonatkozó adatok közigazgatási forrásokból (adóigazgatási nyilvántartások) származnak. Az átlagkereset kiszámítása az adatszolgáltatási hónap felhalmozott jövedelmének teljes összege és a teljes munkaidős egyenértékben (FTE) foglalkoztatottak száma alapján történik.
- 18) Albánia: információforrás: Adóügyi Főigazgatóság, társadalombiztosítási járulékfizetők; az INSTAT számításai.
- 19) Bosznia-Hercegovina: nettó kereset.
- 20) Törökország: forrás: felmérés a jövedelmi viszonyokról és az életkörülményekről.
- 21) Moldovai Köztársaság: az egy vagy több alkalmazottal rendelkező egységeket tartalmazza.
- 22) Grúzia: a GDP-t a 2008. évi SNA szerint számították ki.
- 23) Grúzia: a 2008. évi SNA alapján.
- 24) Grúzia: az oktatásban nem részesült személyek nem tartoznak ide.
- 25) Grúzia: a NACE Rev. 2. szerint végzett számítások.
- 26) Moldovai Köztársaság: januártól augusztusig.
- 27) Grúzia: az Eurostat által EUR-ra átváltott adatok.
- 28) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
- 29) Albánia: a pénzügyi és gazdasági minisztérium előrejelzései.
- 30) Ukrajna: módosított készpénzadatok (Kormányzati pénzügyi statisztikai kézikönyv, 2014).
- 31) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
- 32) Montenegró: előzetes adatok. A végleges adatok legkésőbb 2021. március végén elérhetők lesznek.
- 33) Bosznia-Hercegovina: év vége (december 31.).
- 34) Ukrajna: állam- és állami kezességvállalással biztosított adósság.
- 35) Bosznia-Hercegovina: fogyasztóiár-infláció.
- 36) Moldovai Köztársaság: fogyasztóiár-infláció.
- 37) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
- 38) Grúzia: fogyasztóiár-infláció.
- 39) Bosznia-Hercegovina: monetáris pénzügyi intézmények adatai.
- 40) Törökország: az adatok a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokra és a hitelekre vonatkoznak.
- 41) Bosznia-Hercegovina: az IMF Fizetésimérleg-kézikönyvének hatodik kiadása alapján.

- 42) Törökország: az euróra történő átváltáshoz használt éves átváltási árfolyam átlaga.
- 43) Moldovai Köztársaság: átváltva USD-ről EUR-ra, a Moldovai Nemzeti Bank szerinti év végi átlagárfolyamon.
- 44) Ukrajna: a jelentéstételi év végi keresztárfolyamok felhasználásával USA-dollárról euróra átváltott eszközök és tartozások.
Az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
- 45) Albánia: külső adósságállomány (beleértve a közvetlen külföldi befektetéseket).
- 46) Montenegró: súlyozott átlagos effektív kamatláb, fennmaradó összegek, éves.
- 47) Albánia: az új, 12 hónap futamidejű kölcsönökre az adott hónapban alkalmazott súlyozott átlagos kamatláb, 12 hónapos futamidő esetén.
- 48) Észak-Macedónia: év vége (december 31.).
- 49) Bosznia-Hercegovina: a nem pénzügyi vállalatoknak nemzeti valutában nyújtott rövid lejáratú hitelek kamatlábai (súlyozott átlag).
- 50) Moldovai Köztársaság: a kamatlábat a Moldovai Nemzeti Bank (NBM) határozza meg 2001-től kezdődően. Az NBM a „kamatfolyosó” módszerét alkalmazza: az egynapos hitelekre a legmagasabb kamatlábat, az egynapos betétekre pedig a legalacsonyabb kamatlábat alkalmazza. Év végi értékek.
- 51) Ukrajna: a nemzeti bank összes refinanszírozási eszközének átlagos súlyozott kamatlába.
- 52) Grúzia: refinanszírozó hitelek árverése.
- 53) Albánia: a betéti kamatláb az újonnan elfogadott betétekre alkalmazott átlagos súlyozott kamatlábat jelenti az adott hónapban, 12 hónapos futamidővel.
- 54) Bosznia-Hercegovina: a háztartások nemzeti valutában tartott látra szóló betéteinek kamatlábai (súlyozott átlag).
- 55) Törökország: havi adatok átlaga. Egynapos betéti rendelkezésre állás.
- 56) Ukrajna: az Ukrán Nemzeti Bank letéti jegyeinek forgalmazása.
- 57) Grúzia: CD-árverések.
- 58) Ukrajna: a jelentéstételi év végi keresztárfolyamok felhasználásával USA-dollárról euróra átváltott eszközök és tartozások.
- 59) Ukrajna: a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területe, Szevasztopol városa, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részei nem szerepelnek a külső szektor adataiban.
- 60) Albánia: 2021. augusztus vége.
2021. január–június.
- 61) Törökország: az euróra történő átváltáshoz használt éves átváltási árfolyam átlaga.
2021 harmadik negyedétől.
2021. októbertől.
- 62) Moldovai Köztársaság: átváltva USD-ről EUR-ra, a Moldovai Nemzeti Bank szerinti év végi átlagárfolyamon.
Átváltva USD-ről EUR-ra, a Moldovai Nemzeti Bank szerinti éves átlagárfolyamon.
- 63) Bosznia-Hercegovina: az IMF Fizetésimérleg-kézikönyve alapján, „eszköz-forrás” megközelítés.
- 64) Moldovai Köztársaság: átváltva USD-ről EUR-ra, a Moldovai Nemzeti Bank szerinti éves átlagárfolyamon.
- 65) Ukrajna: 2021 óta az Ukrán Nemzeti Bank javította a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre vonatkozó adatösszesítést, így a nem pénzügyi vállalatok újrabefektetett nyereségét belefoglalták a közvetlen külföldi tőkebefektetések forgalmára és állományára vonatkozó adatokba. Ezért 2015–2020-ra vonatkozóan felülvizsgálták a fizetési mérlegre, a külfölddel szembeni befektetési pozícióra és a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre vonatkozó adatokat.
- 66) Ukrajna: 2021 óta az Ukrán Nemzeti Bank javította a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre vonatkozó adatösszesítést, így a kapcsolt vállalkozások közötti kölcsönöket belefoglalták a közvetlen külföldi tőkebefektetések forgalmára és állományára vonatkozó adatokba. Ezért 2015–2020-ra vonatkozóan felülvizsgálták a fizetési mérlegre, a külfölddel szembeni befektetési pozícióra és a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre vonatkozó adatokat.
- 67) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit. 2021 óta az Ukrán Nemzeti Bank javította a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre vonatkozó adatösszesítést, így a nem pénzügyi vállalatok újrabefektetett nyereségét belefoglalták a közvetlen külföldi tőkebefektetések forgalmára és állományára vonatkozó adatokba. Ezért 2015–2020-ra vonatkozóan felülvizsgálták a fizetési mérlegre, a külfölddel szembeni befektetési pozícióra és a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre vonatkozó adatokat.
- 68) Bosznia-Hercegovina: az IMF Fizetésimérleg-kézikönyvének hatodik kiadása és a közvetlen külföldi befektetések OECD referencia-definíciója (4. kiadás) alapján.
- 69) Ukrajna: a közvetlen külföldi befektetésekre vonatkozó adatokat az EU-27 tagállamainak (kivéve az Egyesült Királyságot) figyelembevételével újraszámították.

- 70) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit. A közvetlen külföldi befektetésekre vonatkozó adatokat az EU-27 tagállamainak (kivéve az Egyesült Királyságot) figyelembevételével újraszámították. 2021 óta az Ukrán Nemzeti Bank javította a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre vonatkozó adatösszesítést, így a kapcsolt vállalkozások közötti kölcsönöket belefoglalták a közvetlen külföldi tőkebefektetések forgalmára és állományára vonatkozó adatokba. Ezért 2015–2020-ra vonatkozóan felülvizsgálták a fizetési mérlegre, a külfölddel szembeni befektetési pozícióra és a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre vonatkozó adatokat.
- 71) Moldovai Köztársaság: átváltva USD-ről EUR-ra, a Moldovai Nemzeti Bank szerinti éves átlagárfolyamon. Személyi transzferek.
- 72) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
Korábbi adatok
- 73) Albánia: B_D tevékenység.
- 74) Moldovai Köztársaság: 2016-tól kezdődően az ipari termelési volumen indexe szezonális kiigazításra kerül a munkanapok száma és a szezonális alapján, az idősorokat korrigálták.
- 75) Ukrajna: az indexek dinamikus időszorozatainak naptári napjai által az alap havi átlagértékére gyakorolt hatás miatti kiigazítás. A 2016-os évre vonatkozó adatok meghatározását a DEMETRA+ program felhasználásával, a TRAMO/SEATS módszeraktivitás alkalmazásával végzik.
- 76) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
- 77) Az adatokat a Köztársasági Geodéziai Hatóság nyújtotta be.
- 78) Bosznia-Hercegovina: a szárazföldi vizek becsült területe 210 km².
- 79) Törökország: csak a legfontosabb vonalak.
A területi értékeket a Corine-osztályozás alapján számítják ki, és a LUCAS-hoz igazítják. A Corine-adatokat hatévente állítják elő.
- 80) Moldovai Köztársaság: beleértve a Dnyeszteren túli régiót is.
Év végi adat.
- 81) Moldovai Köztársaság: beleértve a Dnyeszteren túli régiót is.
Év végi adat.
Beleértve a vizes élőhelyeket is.
- 82) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit. Az ukrán geodéziai, kartográfiai és kataszteri állami szolgálat adatai.
Az adatokat a földtípusok új osztályozása szerint adták meg.
- 83) Ukrajna: az adatok nem tartalmazzák a Krími Autonóm Köztársaság ideiglenesen megszállt területét, Szevasztopol városát, valamint a donyecki és a luhanszki régió ideiglenesen megszállt részeit.
- 84) Grúzia: az Eurostat által EUR-ra átváltott adatok.
A 2008. évi SNA alapján.